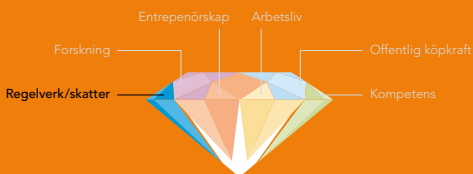

UTVECKLINGSKRAFT I BOJOR

SKATTEREFORMER FÖR
TJÄNSTESAMHÄLLET

ALMEGA

DEN MÄNSKLIGA FAKTORN

SVERIGES MEST VÄRDEFULLA TILLGÅNG

Diamanten är Almegas modell för att förklara vad som skapar tillväxt i tjänstesamhället. Prismorna i diamanten representerar alla de områden där förändringar måste ske för att tillväxten ska bli möjlig. Slipar vi diamanten rätt kommer dess ädla egenskaper att lyftas fram.

Bakom varje prisma, varje område, finns en enorm mångfald och stora olikheter. Men det som förenar är **den mänskliga faktorn**. Där människan är en resurs, inte ett hinder. I ett tjänsteföretag är den mänskliga faktorn själva motorn.

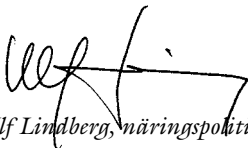
Att det Sverige som vi lever i nu är ett annat än det Sverige som fanns för trettio år sedan, det är det nog få som skulle protestera emot.

Idag är vi ett land som präglas av globalisering och nya innovationer. Det är också tydligt hur Sverige har blivit ett kunskapssamhälle. Förändringen blir tydlig i näringslivets struktur, där tjänstesektorn dominerar och fortsätter att växa. Idag arbetar tre av fyra svenskar med någon form av tjänsteproduktion.

Ändå, trots de dramatiska förändringar vi har gått igenom, så var det trettio år sedan vi genomförde en större reform på skatteområdet i Sverige. Vi har ett Sverige som har utvecklats enormt de senaste trettio åren. Men skattesystemet är detsamma.

För företagen och medarbetarna i tjänstesektorn har det under lång tid varit tydligt att det behövs en förändring. Det behövs en reform på skatteområdet som utgår från det faktum att Sverige idag är ett tjänstesamhälle. Det är också Almegas mening.

Hur bör ett skattesystem anpassat efter dagens förutsättningar se ut? Vi ställde frågan till några utvalda personer inom forskning, politik och näringsliv. Och vi bad Erik Åsbrink som var en av konstruktörerna bakom den senaste större skatteöverenskommelsen att skriva det inledande avsnittet. Författarna ansvarar själva för sina texter.

Ulf Lindberg, näringspolitisk chef Almega

Innehåll

3	Dags för årtusendets skattereform? <i>Erik Åsbrink</i>
10	En överbeskattad tjänstesektor <i>Per Hortlund</i>
14	Resan som en trevlig tillvaro – om välfärd 2.0 <i>Oscar Lundin</i>
22	God morgon tjänstesamhälle! <i>Per Bolund</i>
28	Skattepolitik i tjänstesamhället – ett danskt perspektiv <i>Carsten Koch</i>
36	Tjänstesektorn och full sysselsättning <i>Ardalan Shekarabi och Emil Högberg</i>
40	Skatte-, pris- och bidragspolitik för ökad sysselsättning i tjänstesektorn <i>Jan Owen Jansson</i>
54	Stora talanger och små laptops <i>Jessica Polfjärd</i>
62	En ny svensk modell <i>Peje Emilsson</i>
70	Min syn på framtida skattesystem <i>Annie Johansson</i>

Erik Åsbrink

Dags för årtusendets skattereform?

Jag har arbetat med skattereformen »Den underbara natten« och »Århundredets skattereform«. Jag var med om att både utforma och genomföra reformerna. Det är nu dags att förbereda en tredje omfattande skattereform. Årtusendets skattereform låter måhända övermaga. Men det kan i vart fall bli den första stora skattereformen under det nya årtusendet. Låt mig först beskriva de båda tidigare skattereformerna.

Den underbara natten

Förslaget till skattereform framfördes av socialdemokraterna, som befann sig i opposition. Reformen innebar lägre marginalsatser. De flesta skulle betala högst 50% i marginalsatt, även om den högsta marginalsatten blev 80%. När det gällde avdragsrätten uppstod en viss asymmetri, genom att ingen kunde få en större skattereduktion för utgiftsräntor än 50%, även om marginalsatten var högre. Denna asymmetri innebar dock att reformen fick en hygglig fördelningsprofil.

Den borgerliga trepartiregeringen hade lagt ett eget förslag, som innebar sänka marginalsatser men inga andra åtgärder som kunde förbättra den fördelningspolitiska profilen. Folkpartiet och Centern övergav detta förslag och gick in i förhandlingar med Socialdemokraterna. Uttrycket »den underbara natten« fälldes av den folkpartistiske budgetministern Rolf Wirtén efter de

nattliga förhandlingarna med Socialdemokraterna. Uppgårelsen innebar att trepartiregeringen sprack. Moderaterna avvisade skattereformen och lämnade regeringen.

Reformen beslutades 1981–1982 och genomfördes under åren 1983–1985, då en socialdemokratisk regering hade tillträtt.

Århundradets skattereform

Förberedelserna startade under andra hälften av 1980-talet. De grundläggande principerna var enkelhet, neutralitet och likformighet med breda skattebaser och låga skattesatser. Dessa principer var vägledande i reformarbetet i åtskilliga länder men drevs längre i Sverige än i något annat land.

Reformen var mycket omfattande. Den innebar stora sänkningar av marginalskatterna och finansierades genom breddning av skattebaserna. De indirekta skatterna höjdes avsevärt, bl.a. genom att momsen utvidgades till flera områden. Tanken var att de flesta inkomsttagarna bara skulle betala kommunalskatt (då ca 30%) och endast en minoritet en statlig inkomstskatt

»De grundläggande principerna var enkelhet, neutralitet och likformighet med breda skattebaser och låga skattesatser.«

på 20%, så att den högsta marginalskatten blev 50%. Detta gällde arbetsinkomster. Kapitalinkomstskatten blev proportionell på 30%. Genom att arbetsinkomster och kapitalinkomster beskattades olika uppkom en s.k. dual beskattning. Även bolagsskatten sänktes kraftigt – från ca 58 till 30% – utan att skatteintäkterna

minskade, vilket blev möjligt genom minskade reserveringsmöjligheter.

Reformen byggde på ett arbete i tre stora skatteutredningar. Jag var själv som dåvarande statssekreterare i finansdepartementet ordförande i två av dessa. Sekretariaten bestod huvudsakligen av tjänstemän i finansdepartementet. Härigenom drogs utredningarna in i regeringskansliet – i syfte att förkorta utredningstiden och förankra förslagen i det politiska systemet. I slutändan blev det en uppgörelse mellan Socialdemokraterna och Folkpartiet, medan Centerpartiet hoppade av. Reformen genomfördes 1990–1991.

Problemen med det nuvarande skattesystemet

Det har gjorts över 500 avsteg från Århundredets skattereform. De har gjorts av både den tidigare socialdemokratiska och den nuvarande borgerliga regeringen. Det vore en överdrift att påstå att reformen har övergivits men det handlar om många och ibland allvarliga avsteg. Skattesystemet har på nytt blivit krångligare med fler undantag och särbestämmelser. Det leder till att olika aktörer strävar att söka sig till lågbeskattade områden, vilket skapar snedvridningar och orättvisor.

Det finns här skäl att gå in på teorin om optimal beskattning. Den kan ses som ett alternativ till principen om enkel, neutral och likformig beskattning. Enligt teorin om optimal beskattning bör man differentiera skattesatserna så att aktiviteter som är särskilt känsliga för skatteförändringar får en lägre skatt. Detta synsätt ligger bakom några av de senaste årens skatteförändringar, såsom skattereduktion för hushållsnära tjänster och sänkta arbetsgivaravgifter för bl.a. ungdomar. Argumenten mot optimal beskattning är att gränsdragningsproblemen är stora, att man gynnar vissa företag och branscher på bekostnad av andra och att man »låser in« arbetskraft i lågproduktiva sektorer. Man skapar ett Eldorado för lobbyister och särintressen, som vill gynna en viss sektor eller bransch (den egna).

Jag anser att principen om enkla, neutrala och likformiga skatteregler i de flesta fall är en bättre ledstjärna för den framtida utformningen av skattesystemet än teorin om optimal beskattning.

En viktig fråga gäller varför arbetsinkomster är högre beskattade än kapitalinkomster. Det kan hävdas att valet mellan olika produktionsfaktorer inte ska styras av skattereglerna utan att dessa ska vara neutrala. Om man anlägger ett fördelningspolitiskt synsätt bör arbetsinkomster inte beskattas högre än kapitalinkomster (snarare lägre). Det som talar för motsatsen är att i vart fall finansiellt kapital är mera lätttröligt än arbetskraft och därför inte kan beskattas särskilt högt. Å andra sidan tenderar arbetskraftens rörlighet att öka, samtidigt som det pågår ett arbete att komma åt olika skatteparadis, dit kapitalet tenderar att söka sig.

Om arbets- och kapitalinkomster beskattas mera likformigt bortfaller behovet av de krångliga s.k. 3:12-reglerna som avser ägare till fåmansbolag. Dessa syftar till att förhindra att vad som egentligen är arbetsinkomster tas ut som kapitalinkomster enbart i syfte att få lägre skatt. Dessa regler har dock successivt gjorts så förmånliga att fåmansbolagsägare i vissa fall gynnas av 3:12-reglerna jämfört med om dessa skulle avskaffas.

»*En viktig fråga gäller varför arbetsinkomster är högre beskattade än kapitalinkomster.*«

En anmärkningsvärd förändring som skett är de kraftiga sänkningarna av fastighetsskatten. Det finns många skäl som talar mot dessa. Fastighetsskatten har en mycket trögrörlig skattebas och har föga snedvri-

dande effekter till skillnad från många andra skatter. Dessutom är den ganska träffsäker fördelningspolitiskt. Internationellt sett har Sverige numera en låg fastighetsskatt. Det motiv som brukar anges för dessa sänkningar är att skatten har låg legitimitet. Detta är knappast hela förklaringen. Väl så viktigt har varit de välorganiserade och framgångsrika lobbykampanjer som bedrivits av vissa intresseorganisationer.

Inriktning på skattereformen

Arbetsinkomster beskattas högre än kapitalinkomster. Den högsta marginalskatten på arbetsinkomster är ca 57%, medan kapitalinkomster beskattas med en proportionell skatt på 30%. Härtill kommer att arbetsinkomster även beskattas med socialavgifter på drygt 31%. Ca en tredjedel av socialavgifterna är försäkringsmässiga, dvs motsvaras av inkomstbaserade förmåner. Resten kan ses som en ren skatt. Det innebär att arbetsinkomster beskattas med upp till 65% att jämföra med 30% för kapitalinkomster.

Man bör dock ta hänsyn till att kapitalinkomstbeskattningen är nominell och inte tar hänsyn till inflationen. Om denna antas vara 2% och den reala avkastningen 3%, motsvarar en skatt om 30% på den nominella inkomsten en 50-procentig skatt på den reala inkomsten. Även med beaktande av inflationen är således arbetsinkomster i många fall högre beskattade än kapitalinkomster.

Om ambitionen är att beskatta arbets- och kapitalinkomster mera likartat bör alltså skatten på arbetsinkomster sänkas. Detta kan göras på flera sätt. Genom att slopa värnskatten. Genom att höja brytpunkten för den statliga inkomstskatten. Genom att sänka eller slopa den statliga inkomstskatten. Genom att sänka de sociala avgifterna. Framför allt det sistnämnda är oerhört dyrbart. Ett alternativ är att de sociala avgifter som är knutna till takbegränsade förmåner (pensioner, sjukersättning och arbetslöshetsersättning) endast tas ut för inkomster upp till taket.

Det finns också en opinion som kräver sänkta kapitalinkomstskatter med hänvisning till skattenivåerna i andra länder. Om sådana sänkningar genomförs ska man dock vara medveten om att spänningarna mellan nivåerna på arbets- och kapitalinkomstskatten kan skärpas, vilket vore olyckligt.

En annan skatt som redan har sänkts mycket men som i ett internationellt perspektiv inte längre är särskilt låg är bolagsskatten med en skattesats på f.n. 26,3%. Det skulle vara möjligt att sänka denna skattesats avsevärt och ändå finansiera detta genom minskade reserveringsmöjligheter inom företagsskatteområdet.

»*Det är lätt att räkna upp allehanda skatter som borde sänkas eller avvecklas helt. Det finns många exempel på det i skattedebatten.*«

Det är lätt att räkna upp allehanda skatter som borde sänkas eller avvecklas helt. Det finns många exempel på det i skattedebatten. Detta är enkelt och föga ansvarsfullt. En skattereform bör vara fullt finansierad. Sänkta skatter på vissa områden kan finansieras antingen genom att andra skatter höjs eller genom utgiftsnedskärningar eller en kombination. Oavsett vilket alternativ som väljs, är det enligt min mening nödvändigt att vara lika tydlig när det gäller de i allmänhet mindre populära finansieringsmetoderna, som när det gäller de eftersträfvade skattesänkningarna. Tyvärr uppfylls sällan detta villkor.

En annan fråga gäller vilken nivå skatteuttaget ska ha. Ett lägre skatteuttag än dagens gör det svårare att vidmakthålla vårt system med en generell och generös välfärdspolitik. Detta accentueras av den demografiska utvecklingen med ett växande antal åldringar.

En annan aspekt, som ytterst avspeglar vilka värderingar man har, är den fördelningspolitiska profilen på en skattereform. Skattesystemet har genom en rad åtgärder fått allt mindre betydelse som fördelningspolitiskt instrument. Arvs- och gåvoskatterna slopades av den socialdemokratiska regeringen med stöd av miljöpartiet och vänsterpartiet(!). Förmögenhetsskatten slopades av den borgerliga regeringen. Fastighetsskatten har sänkts avsevärt och dessutom getts en utformning som är regressiv, dvs den blir allt lindrigare ju högre fastighetsvärdet är. Att även slopa värnskatten innebär att i stort sett det enda kvarvarande inslaget i skattesystemet med en utjämnande inverkan avvecklas.

Tänkbar finansiering

Som motvikt till alla propåer om (ofinansierade) skattesänkningar väljer jag här att lägga fram en lista över tänkbara finansieringskällor. Flera av dessa har positiva fördelningseffekter.

- Alla momspliktiga varor och tjänster beskattas med 25 %, dvs den differentierade momsen avskaffas.
- Fastighetsskatten återställs till vad den var efter Århundredets skattereform, dvs 1,5 % på taxeringsvärdet.
- Arvs- och gåvoskatten återinförs.
- Avkastningsskatten på pensionssparande höjs till 30%.
- Differentieringen av arbetsgivaravgifterna slopas.

Skatteuppgörelse över blockgränsen

Båda de tidigare skattereformerna skedde genom uppgörelser över blockgränsen. De hade knappast gått att genomföra annars. Jag förordar att de politiska partierna enas om en skatteutredning med inriktning på en bred politisk uppgörelse om en skattereform. Det skulle ha stort värde både politiskt och ekonomiskt.

PER HORTLUND

Per Hortlund är ekonomie doktor och utredare vid Handels Utredningsinstitut (HUI). Per disputerade 2005 vid Handelshögskolan i Stockholm med en avhandling om det svenska bank- och penningväsendets utveckling under åren 1870–2001. Han arbetar sedan 2007 som utredare på HUI, där han främst ägnar sig åt samhälls-ekonomiska utredningar kring handels- och tjänstenärings.

En överbeskattad tjänstesektor

Näringslivet befinner sig i omvandling. Sedan andra världskriget har Sverige gått från ett industrisamhälle till ett tjänstesamhälle och de flesta svenskar (tre av fyra) arbetar idag med någon form av tjänsteproduktion. Det råder relativt god samsyn att sysselsättningen i Sverige i framtiden främst skall komma i tjänstebranscherna, och helst i de kunskapsintensiva.

»Med en alltmer lätttrölig arbetskraft blir det allt viktigare att på den globala marknaden kunna konkurrera med goda spelregler.«

Globaliseringen leder till ökad konkurrens, inte minst om arbetskraften. Med en alltmer lätttrölig arbetskraft blir det allt viktigare att på den globala marknaden kunna konkurrera med goda spelregler, av vilka skattesystemet är en av de viktigaste. Inte minst inom de kunskapsintensiva tjänstenäringarna möter Sverige hård konkurrens hos andra länder om arbetskraften. Ett problem kan här vara att skattesystemet utvecklats i en annan tid då arbetskraften var mindre rörlig. Beskattningen är

idag i stor utsträckning inriktad på att beskatta arbete och det är inte säkert att den rådande skattestrukturen gynnar framtidens branscher.

På uppdrag av Almega har HUI nyligen kartlagt faktorskattnas, det vill säga skatt på de primära produktionsfaktorerna arbete (skatt på löneinkomster) och kapital (bolagsskatter), andel av förädlingsvärdet i olika näringar i Sverige under åren 2002–2008. Det visar sig att de kunskapsintensiva tjänstenäringarna – framtidens näringar – beskattas hårdast av alla näringar. I de kunskapsintensiva tjänstenäringarna är faktorskattna omkring tio procentenheter högre än i den övriga ekonomin (50 procent av förädlingsvärdet beskattas, jämfört med 40 procent i den övriga ekonomin). Sex av de tio hårdast beskattade branscherna utgörs av kunskapsintensiva tjänstenäringar. I branscher såsom forskning och utveckling, datakonsulter, hälsovård och företagstjänster uppgår beskattningen till 50–65 procent av förädlingsvärdet. Vidare visar sig löneskattna utgöra en överväldigande andel av de totala faktorskattna. Skatter på arbete svarar för 93 procent av de totala faktorskattna i ekonomin.

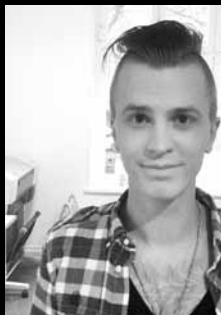
»Sex av de tio hårdast beskattade branscherna utgörs av kunskapsintensiva tjänstenäringar.«

Resultaten är uppseendeväckande men samtidigt logiska. Kapitalets lätttrörlighet gör att nästan all beskattning idag ligger på arbetet. Liksom i andra västländer har man i Sverige de senaste trettio åren försökt upprätthålla konkurrenskraftiga kapitalskatter, vilket har lett till att en allt större börda fallit på arbetet. När beskattningen till allt överskuggande del sker på arbete kommer arbetsintensiva näringar att bli relativt mer be-

skattade. Höga marginalskatter lägger samtidigt extra börda på de kunskapsintensiva tjänstenäringarna trots att vi i Sverige redan har en relativt låg utbildningspremie.

»Den vidare frågan är hur institutionerna skall inrättas för att göra Sverige till ett framtidsland...«

Den vidare frågan är hur institutionerna skall inrättas för att göra Sverige till ett framtidsland för kunskapsintensiva tjänsteföretag och ett land där välutbildade människor vill bo och verka. Sverige är ett litet kargt land som historiskt haft sin största konkurrensfördel i sina goda institutioner. Så skördades framgångar under industrisamhällets glansdagar: vi som växte upp på sextio- och sjuttiotalen var vana att se Sverige tillsammans med Schweiz och USA i toppen på välståndsligan. Nu står utmaningen i att reformera institutionerna så att Sverige kan inta sin rättmätiga plats i toppen på välståndsligan och bli ett framgångsland i det moderna globala tjänstesamhället.

OSCAR LUNDIN

Oscar Lundin, född 1988 i Växjö, är en av tre grundare bakom Ung Omsorg Sverige, ett bemanningsbolag med fokus på social omsorg för äldreboenden. Entreprenörskapet och engagemanget för välfärdsfrågor fick sin start på Växjö Fria Gymnasium där han satt som elevrepresentant i skolstyrelsen och även vann SM i Ung Företagsamhet. Ung Omsorg utnämndes 2009 till Europas Bästa Unga Entreprenörer av JA-YE Europe.

Resan som en trevlig tillvaro – om välfärd 2.0

»Det viktigaste är att ha trevligt, det är det viktigaste.«

Jag befinner mig på ett av Carema Cares äldreboende i Stockholm och möter tillsammans med en liten grupp medarbetare, visdomsorden från en stilig herre strax över 90 år.

Hans ögon gnistrar och det intensiva kroppsspråket smittar av sig likt ett osynligt energifält till oss ungdomar som är på besök. Han är glad för vår närvaro, lite sällskap samt samtalen vi för över generationsgränserna, och vi tacksamma för att få höra hans frikostiga livsberättelse. Den värmer och det känns som att livet i just denna stund är på allvar. Rummet är ändock fyllt av glädje och skratt. It's no one man show, but it's once and for all.

Ett par timmar senare sitter jag på X2000 ner mot Sydsvrige och min åttafaldiga syskonskara. Citatet från dagens jobbpass har bitit sig fast i mitt sinne likt ett längs nacken tatuerat minne från arbetsdagen, diskret men brännade. Det finns en känsla kvar av att mötet med den äldre gentlemannen där och då var så mycket större än »jobbet i sig«.

Och jag tänker för mig själv att min nya äldre bekantskap och hans trevlighetsmotto antagligen syftat på de otaliga människomöten och fina stunder han har fått

vara med om hittills under livet och äventyrets gång. Jag gillar tanken och ler som ett fån. Den så kallade meningen med tillvaron, trevligheter, that's it, gissar jag.

I min vardag som välfärdsföretagare har jag och mina två vänner och entreprenörsfränder Arvid Morin och Benjamin Kainz just förmånen att skapa möten mellan människor. Möjligheter att ge andra en trevligare tillvaro, både för stunden i rollen som kunder och anställda i våra verksamheter, men också långsiktigt. Jag är övertygad om att välfärd, hur man än betecknar den på detaljnivå, är en färskvara och i grund och botten ett servicekoncept som ger uttryck för möjligheten och ansvaret att ge andra människor ett bättre, värdigare, friskare, mer framtidsorienterat och trevligt liv. Mycket av detta sker genom möten mellan människor, och styrkan finns i våra olikheter.

■ *»Jag är övertygad om att välfärd, hur man än betecknar den på detaljnivå, är en färskvara.«*

Mitt entreprenörskap har alltid varit en frihetsresa och kamp för en trevligare samtid och framtid. Nedan har jag tecknat ner ett par reformer, eller idéförslag, mer eller mindre revolutionära och långsiktiga, som just syftar till en trevligare tillvaro för oss alla.

Trevlig läsning,

Oscar Lundin,
strategiansvarig Ung Omsorg Sverige

Definition av välfärd 2.0

För mig är finanseringsdiskussionen kring landets och medborgarnas totala »välfärdsbehov« en praktisk diskussion av yttersta vikt, men som oftast behandlas som en ekonomisk nödvändighet som kommer någonstans längs debattcirkusens svans. Utbudet och efterfrågan måste alltid vara i centrum i välfärdsdebatten. Jag hävdar att strukturer för ständig förnyelse, inte nödvändigtvis förändring, är grunden för ständigt förbättrad välfärd.

En förbättringsprocess som i sig är ytterst väsentlig, när Sverige de facto står inför såväl ekonomiska svårigheter, en allt större åldrande befolkning, samt stora rekryteringsbehov till tjänstesektorn i stort.

I dagens läge tror jag att såväl politiker som andra intressenter måste släppa ideologiska, ekonomiska och kommunpåvemässiga strukturingstankar kring välfärden och istället våga välkomna en öppen debatt kring välfärdens service och hur den ska kunna levereras till var och en av oss. Inte för att det befintliga i sig är superdåligt eller förkastligt, men för att stagnation är farligt och av ondo.

Generellt sett är det vanligt att individer och organisationer definierar välfärdens kärna, sätter ramar och begränsningar kring vad som ingår i det »kittet«, och därefter söker finansieringsunderlag. Tanken är förstås god, men resultatet tror jag har en tendens att bli alltför basic. Välfärdens kärna är inte tillräckligt konkret som begrepp eller förslag. Inte för varje enskild individ och definitivt inte för livets olika skeenden.

Framgent tror jag nämligen att välfärden måste vara mycket mer än just bara folkhemmets huvudprojekt och det offentligas självändamål. Det måste vara en större fråga och ett samlingsbegrepp för så mycket mer. Välfärden skulle förslagsvis kunna vara en sektorövergripande humanistisk idé, med de många människornas välbefinnande som mål. De församlingsstyrda och gemensamt finansierade välfärdsmodulerna måste

således få fler kollegor i »branschen«, fler eldsjälur på tåget, och därmed fler idéer och mer goda krafter till att bistå det praktiska genomförandet.

Jag tror på en välfärd som är min egen och din egen. Individbaserad, behovsstyrd och tillgänglig. En service provider eller leverantör i mitt eller ditt välfärdskoncept kan för stunden exempelvis vara:

- Församlingsstyrd leverantör (stat/landsting/kommun)
- Idéburen verksamhet (ideell, lokal, religiös etc.)
- Fri entreprenörsdriven och affärsmissig service

Den förstnämnda, politiskt beslutande leverantören, borde i sin tur vara fri att praktiskt genomföra sitt åtagande efter eget tycke och smak.

»Jag tror på en välfärd som är min egen och din egen. Individbaserad, behovsstyrd och tillgänglig.«

Generellt sett tror jag dock att majoriteten av dessa tjänster i sin tur bör levereras av underleverantörer, direkt eller indirekt, entreprenader, upphandlingar, egen regi-koncept med mera. På så vis blir mångfalden stor och plattformen för nya inslag och inspel till välfärdstotalen stor. Idag är ca 90% av all vård och omsorg i samhällets egen regi. Det är inte vettigt enligt min mening. Det var nog bra från scratch, men idag är möjligheterna för förnyelse så mycket större. Idérikedomen hos 20 ledamöter i valfri omsorgsnämnd torde la vara mindre än bland de 2000 som är aktiva på samma omsorgsnämnds faktiska »fält« so to speak.

Man kan göra på samma sätt och få olika resultat. Men också göra på olika sätt och nå samma resultat. Med de två meningarna i bakhuvudet går det säkerligen att strukturera om mycket under välfärdsparaplyet. Jag tror att man bör sikta på 50/50 beträffande offentligt finansierad plus offentligt utförd service respektive offentligt finansierad med alternativ utförare.

Sammanfattningsvis är den nya välfärden inte ett fast koncept, utan en individuell idé om hur saker och ting borde – och kan – vara för alla och envar.

Välfärdens förlängda arm kan vara barnvakten, tandläkaren, den personliga assistenten, friskolerektorn, bibliotekskooperativet, föreningen för trädgårdshjälp etc.

Därmed absolut inte sagt att bara för att någon annan får »det bättre«, så får den tredje det »sämre«. Det är för mig ett lustigt resonemang som inte ser individen och dess unika behov.

Jag tror inte på millimeterrättvisa, är ingen idealist, utan mer en vardagsvisionär, en rebell med utgångspunkten att alla människor måste få en chans att komma till sin rätt. Människor mår bra av att bli sedda, få hjälpa andra, bli rådfrågade och bekräftade. Det är välfärdens stomme.

Politiker må ha det bästa för ögonen, men kan inte alltid räcka till i alla situationer, därav måste ansvaret fördelas även till andra samhällsgrenar och sidospår. Det är min utgångspunkt i välfärd 2.0.

Finansiering och skatteförändringar

Den befintliga skattestrukturen i Sverige är omfattande, avancerad och ur min synvinkel ibland lite dumsnål. För att ge förutsättningar för en fortsatt välmående välfärdsstat krävs förändringar, både i det lilla och i det stora och i detta förändringsarbete vill jag initialt slå ett slag för en ny intellektuell och människobaserad grundapproach i skattekonstruktionen.

Jag vill ha en välfärdsbeskattning, eller insamling av kontanta medel om man så vill, för såväl samtiden som framtiden. Sverige har exempelvis gålet hög ungdomsarbetslöshet, vilket både är ett kortsiktigt och långsiktigt problem av stora mått. Det hela är i grunden en attitydfråga om vikten av att unga i tidig ålder får se och pröva på verkligheten utanför skolbänken (extrajobb/sommarjobb), men också ett problem baserat på en strukturell beskattning som antagligen ofrivilligt slår mot ungdomsengagemang.

Då vi de facto har höga ingångslöner oavsett ålder blir yngre förmågor oftast bortprioriterade på grund av naturligt bristande erfarenhet. De sänkta sociala avgifterna för unga under 25 år gör naturligtvis en viktig insats här, men i förlängningen tror jag man måste gå längre.

För ungas framtid

Välfärden i stort bygger naturligtvis på att många vuxna individer jobbar heltid under många yrkesverksamma år. Ju längre tid det tar för unga att introduceras och bli insatta i arbetslivet, desto sämre blir den makroekonomiska totalen. Därför tror jag på totalt slopade arbetsgivaravgifter för alla under 20 år, samt höjt fribe-
lopp till 40 000 kr för samma målgrupp.

Det hade både stimulerat fler unga till att investera i den verkliga framtiden – jobba extra – under högstadie/gymnasietiden och ökat engagemanget bland arbetsgivare att ta ansvar för och engagera nya unga förmågor. Som många ungdomars första arbetsgivare talar jag på sätt och vis i egen sak, men jag skulle vilja vrida på den synvinkeln. Eftersom jag talar i egen sak vet jag av erfarenhet vilken skjuts i den personliga utvecklingen en ung människa får som erbjuds ett givande och stimulerande extrajobb vid sidan av sina studier. Det är ett sätt för henne att bli sedd, få utvecklas, lära känna sig själv och nya individer på ett engagerande sätt. För vem minns inte sitt första riktiga jobb? För mig är det en viktig frihetsfråga för unga i dagens Sve-

rige att man snabbt kommer in på arbetsmarknaden och i förlängningen får en egen försörjning.

Det går inte längre att förlita sig på att kommunala medel och EU-projekt som ska ge skolungdomar extrajobb på loven. Näringslivet måste få råd att ta ansvar och introducera nya individer på arbetsmarknaden. Det borde även vara varje modernt företags plikt.

Med andra ord, det offentlig och privata måste våga introducera framtiden, redan idag!

Därutöver tror jag att tjänstesamhället i Sverige måste bli rättvist behandlat i alla sektorer och samhällsgrenar. Ett led i det arbetet är att göra all momsfri verksamhet momspliktig (vård, skola, omsorg). En lång process som jag dock tror är nödvändig i det långa loppet. Likaså tror jag på en mer generell momsats för alla sektorer. Annars blir det lätt ett lapptäckande som försvårar och byråkratiserar nytänk och innovation.

Till sist tror jag att den vanliga lönebeskattningen en viktig pussel i det framtida välfärdsbygget. Vill vi ha innovation ute på företag och arbetsplatser krävs möten mellan människor. Möten med människor som har tid och lust för att satsa extra tankekraft på morgondagen och inte bara vara fullt fokuserade på närmsta deadline, ofta med kniven mot strupen. Ett mer behagligt arbetsliv med andrum och reflektion, med fler individer på plats, ger utrymme för förnyelse, action – handling, och förbättringar.

Lägre sociala avgifter och lägre skatt på löner strävar enligt mig till ett sådant arbets- och idéklimat.

För det viktigaste är att ha trevligt. Det ska vara roligt och trevligt att arbeta, och det ska vara viktigt och trevligt att beskattas, och det måste vara för såväl samtiden som framtidens väl. För de många människorna och framåt.

PER BOLUND

Per Bolund bor i Älvsjö i södra Stockholm, har tre barn och är utbildad biolog. Han är idag Miljöpartiets oppositionsborgarråd i Stockholms stad. Bolund har tidigare varit riksdagsledamot, samt näringspolitisk och energipolitisk talesperson för partiet.

God morgon tjänstesamhälle!

Jag vaknar när nyhets-sms:et plingar till i min handdator och går snabbt igenom det senaste. Sen jag beställde personlig nyhetsrapportering går det mycket snabbare och enklare att bli uppdaterad än förr. När jag kommer ner för trappan står min frukostpåse utanför ytterdörren som vanligt. Eftersom så gott som alla grannar har frukostprenumeration kan bageriet köra ut beställningarna med cykel varje morgon. Kaffet i termosmuggen är precis som jag vill ha det.

Jag öppnar tvättpåsen som kom från tvätteriet igår kväll och tar fram en struken skjorta och ett par byxor. Samtidigt skickar jag en tacksamhetens tanke till min stilguide, han lyckas alltid köpa in rätt kombinationer av plagg för att skapa en klädstil jag trivs med.

Innan jag ger mig iväg till jobbet ögnar jag igenom den personliga trafikrapporten i datorn. Idag verkar alla mina resalternativ ha problem med förseningar och trängsel. Jag ändrar mig och bestämmer mig för att jobba hemifrån istället. Efter ett snabbt meddelande verkar alla kollegor kunna ändra kontorsmötet i eftermiddag till ett Skype-möte på distans istället.

Mitt jobb som privatekonomisk rådgivare är alltid omväxlande och ger många trevliga kundkontakter. Som tur är sker de flesta kundmöten nu via videosamtal så jag slipper åka runt till kunderna. Jag kommer på att

jag måste boka om lunchen så att den levereras hem istället för till kontoret och kollar att lunchmaten som vanligt är anpassad efter mina senaste hälsorekommendationer.

Plötsligt inser jag att jag måste hinna cykla bort till skomakaren och skraddaren för att hämta ut skorna och kostymen som varit inne på lagning och uppfräschning. Sen arbetsgivaravgifterna sänktes och kläddpriserna skjuttit i höjden har det blivit mycket billigare att laga än att köpa nytt vilket skapat många fler hantverksföretag som lagar och renoverar hemelektronik, kläder och andra ägodelar.

Efter lunchen ser jag att jag har tid med ett snabbt träningspass och ringer min personliga hälsorådgivare för ett möte på gymmet. Hon har hunnit gå igenom min senaste hälsoundersökning och efter en titt på mina värden har hon ett nytt träningsprogram och nya kostråd färdiga. Massagen efter träningen är alltid pricken över i.

Jag ser fram emot teaterföreställningen vi ska gå på ikväll. Efter den stora skatteomläggningen för ett par år sedan har kulturevenemang blivit mycket billigare, och därmed är utbudet också mycket större än förut. Skönt att jag har avtalat med läxhjälpen att de tar hand om barnen även ikväll.

Innan jag börjar jobba på allvar tänker jag: God morgon kära tjänstesamhälle!

Den här visionen om ett enkelt och smidigt liv baserat på mängder av tjänster går att förverkliga. Men det kräver att vi ställer om de ekonomiska villkoren i samhället i grunden. Idag hämmas tjänstesektorn svårt av de höga skatterna på arbete. Samtidigt är skatterna på miljöpåverkan och resursanvändning så låga att det lönar sig bättre att slänga prylar än att laga dem. Med dagens skatter är slit-och-slängsamhället förverkligt!

Sverige behöver ett nytt skattesystem. Dagens system är ett hopkok av gamla överenskommelser, undantag

och specialregler som varken är effektivt eller överskådligt. Ett hållbart skattesystem måste bygga på enkla principer:

- Ta inte ut en skattekrona mer än nödvändigt
- Ta ut skatt på det vi vill ha mindre av – inte på det vi vill ha mer av
- Ta bort skatteregler som tar mycket tid och kraft att uppfylla
- Skapa ett enkelt och överskådligt system som skattebetalarna själva förstår.

■ *»Med dagens skatter är slit-och-slängsamhället förverkligat!«*

Från varor till tjänster

För att få en stark ekonomi behöver vi mer shopping än idag. Samtidigt klarar världen inte ens den shopping vi nu ägnar oss åt. Om vi kan föra över konsumtionen till upplevelser, tjänster och kultur istället för prylar kan vi både skapa en starkare svensk ekonomi och ett samhälle i samklang med miljön. Genom en sådan omställning från varor till tjänster och upplevelser minskar miljöbelastningen enormt samtidigt som det skapas fler jobb. När man handlar tjänster och upplevelser så blir den negativa klimatpåverkan enligt statistiken bara en tiondel så stor som när man köper varor. Men för att en sådan omställning av våra köpmönster ska vara möjlig krävs ett nytt skattesystem. Om inte politiken går före blir förändringen näst intill omöjlig för vanliga konsumenter.

Tjänstebranschen är en nyckelsektor för att få ett starkt och hållbart samhälle i framtiden. Ett av de mest effek-

tiva sätten att få till en skatteomställning som gynnar tjänstesektorn är att genomföra en grön skatteväxling. I en sådan växling ersätts statlig inkomstskatt och arbetsgivaravgifter med miljöskatter så att det totala skattetrycket inte förändras. Miljöpartiet förde in skatteväxlingen i politiken och har också visat att det fungerar i praktiken. Åren 2001–2006 sänktes inkomstskatten och arbetsgivaravgifterna med sammanlagt 17,3 miljarder kronor vilket växlades mot höjd skatt på eldningsolja, drivmedel, energi och avfall. Nu finns en stor enighet i politiken om att skatteväxling fungerar och ger fördelar för den resurseffektiva tjänstesektorn. Det är dags att gå vidare på samma spår. En ny kilometerskatt på tung trafik, höjd koldioxidskatt och energiskatt skulle ge många miljarder i intäkter för statskassan som kan användas för att sänka skatter som har negativ inverkan på ekonomin som arbetsgivaravgifter, moms och inkomstskatter. De undantag som finns från miljöskatter inom industrin behöver vi också börja fasa ut vilket ökar möjligheten att sänka skatten på arbete rejält.

Lägre moms bättre än bidrag

Det går alltså att få tjänstesektorn att växa genom politiska beslut. Ett förslag som skulle få stor effekt är att sänka momsen inom olika tjänstebranscher. Med sänkt moms från 25,5 till 12% som ett första steg blir det billigare att reparera trasiga saker, äta på restaurang, gå till frisören och att laga cykeln. Att sänka momsen är på lång sikt en bättre lösning för tjänsteföretag än ett system där vissa företag blir bidragsberoende och kan överleva enbart på grund av utbetalningar från Skatteverket. Ett annat förslag som skulle få stor effekt är att sänka arbetsgivaravgiften för små företag. Här har miljöpartiet som ett första steg föreslagit en sänkning med 10 procentenheter riktat till de mindre företagen.

Eftersom höginkomsttagare konsumerar mer än låginkomsttagare och har större klimat- och miljöpåverkan finns också en inbyggd progressivitet i en skatteväxling

från skatt på arbete till skatt på utsläpp, råvaror och energi. Genom en långtgående grön skatteväxling kan därför progressiviteten i löneskatterna tas bort och ersättas med den progressivitet som finns inbyggd i miljöskatterna. Man låter helt enkelt miljöskatterna stå för

»Tjänstebanschen är en nyckelsektor för att få ett starkt och hållbart samhälle i framtiden.«

progressiviteten i skattesystemet. På det viset skulle de löneskatter som finns kvar på sikt i ökad grad kunna baseras på principen om platt skatt, det vill säga lika skatt för varje intjänad hundralapp. En sådan reform skulle göra skattesystemet mycket mer överskådligt och lättförståeligt än dagens komplicerade system med brytpunkter i skattesatsen för olika inkomster. Ökad överskådlighet kan också göra att skattemoralen och viljan att betala skatt ökar.

På längre sikt behöver en skattereform införas i hela EU. I och med att EU är en gemensam marknad behöver skatterna styra mer åt samma håll inom unionen för att undvika för stora skevheter mellan länderna. Exempelvis behöver minimiskattenivåerna på energi och koldioxidutsläpp höjas för att få bort lågskattkonkurrens som får företag med stor miljöpåverkan att flytta till lågskatteländer. EU behöver också tydligare gå mot att bli ett tjänstesamhälle genom att fasa ut skatter på arbete.

Genom att våga gå före och genomföra en stor skattereform som ger en modern skattestruktur och möjliggör en rejäl grön skatteväxling kan politiken stödja en positiv samhällsomvandling och på allvar säga: God morgon tjänstesamhället!

CARSTEN KOCH

Carsten Koch är ekonom och socialdemokrat. Nu närmast kommer han från rollen som direktör i Lønmodtagernes Dyrtidsfond. Tidigare har han haft tunga uppdrag som socialdemokratisk skatte- och hälsominister i den danska regeringen och senare som ordförande för den danska regeringens skattekommission. Han har dessutom arbetat som direktör för Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, ett institut för ekonomisk forskning finansierat av fackföreningsrörelsen, och Fondbolaget Danske Invest.

Skattepolitik i tjänstesamhället – ett danskt perspektiv

»Förr i tiden«, som när allt kommer omkring kanske ändå inte är så »förr«, talade ekonomer och skatteforskare om industrisamhället som ett i ekonomiskt avseende uppdelat samhälle: industrin var utsatt för internationell konkurrens medan tjänstesektorn var skyddad från konkurrens från utlandet. Internationaliseringen var mindre uttalad: rörligheten över landsgränserna bestod vanligtvis endast av industrivaror som den nationella industrin sålde till västländerna.

Under 70- och 80-talen och framåt expanderade tjänstesektorn och den bild som började avtecknas globalt är – lite fyrkantigt formulerat – att industriproduktionen sker i Kina och andra delar av Sydostasien medan tjänster har blivit konkurrensutsatta och exporterbara. Och det har blivit västländernas uppgift i allt högre grad att handla med tjänster. Detta är givetvis en grovt förenklad bild, men poängen är att det nu inte bara är industriprodukter som har blivit gränsöverskridande, utan även tjänster, liksom pengar och realkapital. Medan en bank tidigare var en mycket skyddad verksamhet, utsätts den i dag för konkurrens från potentiella rivaler – även – utanför landets gränser. Och företag kan flyttas över gränserna. Förut var det bara företagens produkter som korsade gränser men nu när en stor del tjänsteproduktionen – i synnerhet de högt specialiserade – inte kräver stora byggnader och ma-

skinanläggningar utan det i princip räcker med bara en dator, finns det också företag och deras anställda som lätt kan flytta över landsgränserna.

USA och framförallt Europa, möter stora utmaningar till följd av deras högre produktionskostnadsnivå jämfört med hela den värld som kallas »Emerging Markets« (Kina, Brasilien, Ryssland, Indien och Sydamerika plus övriga Sydostasien samt Östeuropa), som med stormsteg kliver in som allvarliga konkurrenter på industrimarknaderna och nu även börjar göra samma sak på tjänstemarknaderna.

Vilka är konsekvenserna för europeisk och framförallt för nordisk skattepolitik? Går de gamla modellerna från den industriella perioden fortfarande att använda eller utmanas de av utvecklingen? Detta ämne kommer jag att belysa nedan.

Skattepolitik i tjänstesamhället

Som en motsvarighet till den ökade internationella konkurrensen på industri- och tjänstemarknader finns det ett fenomen som kallas skattekonkurrens. De nationella regeringarna försöker genom utformningen av sina skattesystem locka företag och arbetskraft utifrån eller ge stöd åt det egna landets företag och arbetskraft. Anledningen är enkel, gör man inte det riskerar landet att förlora skatteintäkter. Denna drivkraft spelar stor roll i vissa länder (Irland, Schweiz, Luxemburg för att inte tala om de direkta skatteparadisen, som vissa kanalöar samt Cayman Island m.fl.).

I Danmark (och i de övriga nordiska länderna vars gemensamma särdrag är att de har världens högsta skattetryck) har denna strategi inte spelat någon särskild roll. De nordiska länderna har varit mycket fokuserade på skatternas omfördelningseffekter.

Beskattningens syften

I enlighet med den skatteteoretiska litteraturen fyller

beskattningen emellertid flera syften, nämligen följande syften:

- Finansiering av gemensamma samhällsfunktioner och transfereringsinkomster
- Omfördelning av de omedelbara inkomsterna i en mer jämlik riktning
- Korrigering av marknadsmisslyckanden
- Paternalism

Det mest kända syftet är det första: indrivning av skatt för finansiering av alla de gemensamma samhällsfunktioner som man har valt att ställa till medborgarnas förfogande: Skolor, vägar, domstolar, polis och så vidare. Samt även en rad transfereringsinkomster som pensioner, studiestöd, arbetslöshetsunderstöd med mera.

Många av dessa aktiviteter har till syfte att via utgiftsidan omfördela resurser mellan medborgarna. Nästa syfte, inkomstfördelning via skatterna, syftar först och främst genom den progressiva inkomstbeskattningen till att indriva ett relativt sett större belopp från höginkomsttagarna än från låginkomsttagarna för att på så vis utjämna inkomstskillnaderna.

Det tredje syftet är mindre känt. Det handlar om att använda först och främst avgifter på varor och tjänster för att fördyra produktion om det visar sig att denna produktion medför negativa konsekvenser för andra företag eller medborgarna, konsekvenser som producenten inte betalar genom själva produktionen. Skolboksexemplet på detta är ett företag som förorenar miljön vilket innebär negativa konsekvenser för omgivningen. Avgifterna som påförs företaget, och som ökar dess kostnader för produktionen av de miljöbelastande produkterna, ska då dels bidra till att företaget avbryter produktionen – eller minskar den – och dels bidra till statskassan som i sin tur kan använda pengarna till offentliga ändamål eller för att kompensera de som drabbas.

Den sista uppgiften är en samlingsbeteckning för framförallt avgifter som politikerna påför aktiviteter som det offentliga vill motverka, t.ex. rökning genom tobaksskatt.

Beskattningens negativa sidor

Medan dessa omständigheter är välkända i den offentliga debatten, finns det en betydligt lägre insikt när det gäller skatternas negativa sidor:

- Undandragande och underdeklaration
- Oavsiktlig snedvridning av medborgarnas beteende
 1. Arbetsutbudet
 2. Lokalisering av företag och människor
 3. Gränshandel och incitament till kriminalitet

Dessa negativa sidor är mer uttalade ju högre beskattningsnivå och progressiviteten är – och här finns det goda skäl att se närmare på de nordiska länderna.

Undandragande och underdeklaration är en uppenbar effekt. Omfattningen av svartarbete är betydande i Danmark och likaså är införskaffandet av konton i länder utanför EU-området. Det är svårt att redovisa några exakta siffror, men det rör sig om stora summor. Liknande förhållanden gäller i de övriga nordiska länderna.

»När marginals-katten ökar minskar för-tjänsten på arbete efter skatt – det lönar sig relativt sett mer att inte arbeta.«

Det är emellertid inte den enda negativa bieffekten av ett mycket högt skattetryck.

»Det är knappast någon tillfällighet att de länder som har de högsta marginalskatterna på arbete även är de som har de lägsta arbetstiderna, framförallt bland de högavlönade. «

Arbetsutbudet påverkas negativt av höga marginalskatter på arbete. Forskningen bekräftar detta. När marginalskatten ökar minskar förtjänsten på arbete efter skatt – det lönar sig relativt sett mer att inte arbeta. I de moderna samhällena med en betydande tjänstesektor kommer en förhållandevis stor del av lönetagarna att vara sysselsatta inom yrken med en mer flexibel arbetstid jämfört med de gamla standardiserade industrisamhällena. Det betyder isolerat sett att arbetsutbudet i det moderna tjänstesamhället i högre grad reagerar positivt på högre lön efter skatt och kanske mer negativt på hög marginalbeskattning.

Det är knappast någon tillfällighet att de länder som har de högsta marginalskatterna på arbete även är de som har de lägsta arbetstiderna, framförallt bland de högavlönade.

Danmark går en starkt oroande framtid till mötes vilket bland annat hänger ihop med att arbetsutbudet sjunker om några år och det beror på den i ökad takt åldrande befolkning. Detta är ett fenomen som karaktäriserar nästan alla världens länder. Men det saknas i hög grad förståelse för att alla åtgärder som begränsar arbetsutbudet – som höga marginalskatter – minskar chanserna att det komma att finnas tillräckligt med arbetskraft i framtiden för att ta hand om det kraftigt växande antalet äldre.

Kompetens som flyttar utomlands

Även lokaliseringen av företag och personer snedvrids i stor utsträckning av höga skatter. Framförallt personer med särskilda kompetenser, och därmed höga inkomster, är också de som potentiellt har störst möjlighet, och även starkast incitament till, att flytta utomlands. Även om det är svårt att mäta en märkbar tendens i Danmark, menar ekonomer att detta är något som kan komma att ske i ökande grad. En variant av utflyttningen är att det även verkar ske en ökning av outsourcing av en rad högt specialiserade arbetsuppgifter, t.ex. till Indien, även när företaget stannar kvar i Sverige eller Danmark. Det gäller en rad it-funktioner. Den högt specialiserade arbetskraften är alltså inte alltid så högavlönad – särskilt inte i länder där marginalskatterna är låga.

Det är lättare att fastställa rörligheten inom företagssektorn. Relativt många företag flyttar både till låglöneländer men även till områden med lägre skatter. Det råder förutfattade meningar – inte minst i Norden – om att hög beskattning av företag gör att samhället får tillgång till deras vinster, något som skulle gagna medborgarna och fördelningspolitiken. Det gäller i ännu mindre utsträckning som den enda effekten i det moderna internationaliserade tjänstesamhället. Kapitalet – d.v.s. företagen – kommer som en generell tendens att röra sig dit där avkastningen efter skatt är högst och ökar företagsbeskattningen – eller sänks den inte lika mycket som i övriga länder – kan resultatet bli att företaget flyttar och förlorarna blir de nationella löntagarna. Detta är en faktor som sällan tillmäts särskilt stor vikt. Kanske även eftersom det inte finns särskilt mycket forskning på området.

Avslutningsvis är även gränshandel en (likaså uppenbar) effekt av en för hög beskattningsnivå – här på avgiftsområdet. Gränshandel på grund av för höga inhemska avgiftsnivåer innebär förlust av arbetstillfällen och skatteintäkter på nationell nivå. Men den kan även ha skadliga effekter genom att bidra till finansie-

ring av kriminell verksamhet, vilket skedde i Danmark för några år sedan. I Köpenhamn upplevde man då en omfattande systematisk handel med smuggelcigaretter och det var organiserade ligor från Östeuropa – inte turister – som låg bakom handeln.

»Viktigt att man inte mekaniskt övertar gamla beskattningstankegångar från industrialismens mycket mindre öppna och globaliserade ekonomier.«

Nya principer för beskattning

Det är alltid lättare att höja än att sänka en skatt. Det offentliga saknar alltid medel vilket gör att ökad beskattning ligger nära till hands att ta till. Skatterna har också genom åren bidragit positivt till uppbyggnaden av de nordiska välfärdsamhällena, men med den omfattande internationaliseringen och därmed växande flyttmöjligheter för skatteintäkter, skattebetalande personer och annan verksamhet som karaktäriserar de moderna tjänstesamhällena är det viktigt att man inte mekaniskt övertar gamla beskattningstankegångar från industrialismens mycket mindre öppna och globaliserade ekonomier. Det finns ett behov av att de nordiska länderna, och inte minst Sverige, inleder arbetet med att genomföra skattereformer som anpassar skattesystemen för nutidens och framtidens internationella utmaningar.

STIVECKKLINGS
KRAFTI

BOC

SKATTE
REFORMER
FÖR
TJÄNSTE
SAMHÄLLET

JOB

ARDALAN SHEKARABI

Ardalan Shekarabi är jurist och doktorand i offentlig rätt (upphandlingsrätt) vid Uppsala universitet. Tidigare har han haft uppdrag som ordförande för SSU och den socialdemokratiska kriskommissionen efter valet 2010.

Emil Höberg är oppositionsråd för Socialdemokraterna i Huddinge kommun sedan 2011. Tidigare har Emil arbetat som kommunalråd i Huddinge med ansvar för kultur, fritid, folkhälsa, integration och demokrati. Han har även arbetat på regeringskansliet som tjänsteman på Finansdepartementet och politiskt sakkunnig på Justitiedepartementet.

EMIL HÖBERG

Tjänstesektorn och full sysselsättning

Varken den förra socialdemokratiska regeringen eller den nuvarande borgerliga har haft någon trovärdig politik för full sysselsättning. Göran Perssons regering satsade i första hand på utbildning i olika former och hoppades på nya jobb i exempelvis kunskapsintensiva miljöföretag. Regeringen Reinfeldt har i första hand ägnat sig åt att öka utbudet av arbetskraft och att minska kostnaderna för företag att anställa vissa grupper av arbetslösa. Det som har saknats och som fortfarande saknas – bortsett från RUT- och ROT-avdragen – är en strategi för att stimulera tillväxten av arbeten inom den arbetskraftsintensiva tjänstesektorn. Nu är det tid att ta i den frågan på allvar.

Den enskilt viktigaste ingrediensen i en sådan strategi blir att justera det svenska skattesystemet så att det tar större hänsyn till tjänstesektorns speciella förutsättningar. Det är viktigt för att kunna nå full sysselsättning, men också för att svara mot en undertryckt efterfrågan på tjänster, en längtan efter en mer hållbar konsumtion och ett behov av att minska utrymmet för svarta tjänster.

Skatter som gynnat industrin

Traditionellt har vi i Sverige haft likformighet i beskattningen som ett rättesnöre. Det har i praktiken gynnat industrisektorn som dels har haft en mindre andel av

sin omsättning i form av personalkostnader och därmed beskattats mindre och dels har haft en produktivitet utveckling som har gjort att priserna har kunnat hållas nere. Det har varit en genomtänkt strategi att gynna branscher med hög produktivitet, men det är nu dags att överväga om strategin fortfarande håller fullt ut, givet att vi vill ha en hög sysselsättning och låg arbetslöshet.

Den svenska sysselsättningsgraden har under de senaste åren legat på cirka 75 procent jämfört med cirka 80 procent före 1990. En politik för full sysselsättning kräver bland annat jobbskapande stimulanser gentemot branscher med hög sysselsättningspotential. Industriproduktions betydelse för den svenska sysselsättningen har minskat under senaste 50 åren. Idag sysselsätter tjänstesektorn nästan 80 procent av den svenska arbetskraften. Den växande andelen sysselsatta i tjänsteproduktion förväntas fortsätta och till och med tillta under de kommande åren.

Eftersom en så stor del av beskattningen i Sverige kommer från arbetsgivaravgifter är det relevant att jämföra och ta hänsyn till hur stor andel av omsättningen som utgörs av personalkostnadernas storlek i industrin (10 procent) respektive i tjänsteföretagen (80–90 procent). Mot den bakgrunden förefaller det naturligt att se över hur tjänsteföretagen skulle kunna få bättre förutsättningar att växa. Sveriges utveckling hänger på att vi är en stark industrination och att vi ligger i framkant med att utveckla nya kunskapsintensiva företag inom såväl produktion av varor som avancerade tjänster. Men för att nå full sysselsättning behöver vi också en större efterfrågan på mer vardagliga tjänster (om än inte bara hushållsnära), inte minst för att dessa tjänster ofta är det första jobbet på arbetsmarknaden för exempelvis ungdomar eller nyanlända flyktingar och invandrare.

Problemet med den skattepolitik som de facto stödjer industrijobb på tjänstejobbets bekostnad illustreras

bäst av att en hårklippning eller cykelreparation hela tiden blir relativt sett dyrare jämfört med exempelvis en TV eller en soffa. Detta är en effekt av att det inte går att effektivisera arbeidskraftsintensiva tjänster i samma utsträckning som varuproduktion då man i stor utsträckning betalar för andra människors tid. Samtidigt är löneutvecklingen i de olika sektorerna relativt likartad beroende bl.a. på hur lönebildningen fungerar i Sverige vilket gör att tjänster kontinuerligt upplevs som allt dyrare i förhållande till varor. Det finns därför sannolikt en dold efterfrågan på tjänster hos hushållen. Om den efterfrågan stimulerades skulle det bli fler arbetstillfällen förutom att det förstås är en vinst att fler får tillgång till bra tjänster – inte minst för att kunna planera vardagslivet på ett bra sätt.

»Eftersom en så stor del av beskattningen i Sverige kommer från arbetsgivaravgifter är det relevant att jämföra och ta hänsyn till hur stor andel av omsättningen som utgörs av personalkostnadernas storlek i industrin (10%) respektive i tjänsteföretagen (80–90%).«

Skatter för hållbar konsumtion

Stora delar av tjänstesektorn lever på att utföra sådant som konsumenterna i vissa fall gör själv (matlagning, tvätt, måleri, snickeri, reparationer). För dessa företag är det viktigt att villkoren stimulerar till att den enskilde köper tjänsten. Det leder dels till jobb, det frigör fritid för den enskilde och arbetet utförs oftast mer effektivt, vilket är till nytta för hela samhället. Dessutom skulle konsumtionen bli mer hållbar ur ett miljömässigt perspektiv. Om fler valde att reparera cykeln istäl-

let för att köpa en ny när den är trasig använder vi förstås våra resurser på ett bättre sätt. Överhuvudtaget är konsumtionen av tjänster ofta mer miljövänlig än konsumtionen av varor som både i framställning och vid transport frestar på miljön.

Det måste också vara ett mål i sig att motverka »svartarbete« med vetskap om hur en utbredd sådan sektor exploaterar arbetskraft, undanhåller skatteintäkter och inte minst viktigt – urholkar moralen i samhället. Höga skatter och därmed höga arbetskraftskostnader undviks tyvärr ofta genom att anställa människor och betala dem »svart«. I vissa branscher är en oroande stor del av dem som arbetar där sådan arbetskraft.

Vi förespråkar många vägar till full sysselsättning. Med våra utgångspunkter – bland annat att vi inte ska differentiera lönesättningen mer – behöver skattesystemet förändras i syfte att arbetskraftsintensiva tjänster ska bli mer konkurrenskraftiga.

JAN OWEN JANSSON

Jan Owen Jansson är professor emeritus i nationalekonomi vid Linköpings universitet. Hans huvudsakliga forskningsområden har varit transportekonomi med samhällsekonomisk inriktning och tjänstesektorns ekonomi. Han arbetar för närvarande med revideringen av boken »The Economics of Services – development and policy« som skall ges ut i en andra upplaga av Edward Elgar.

Skatte-, pris- och bidragspolitik för ökad sysselsättning i tjänstesektorn

Alla politiska partier har ökad sysselsättning som det högst prioriterade målet men det finns olika åsikter om hur målet kan nås. Jag anser att endast tjänstesektorn har potential för en mer avsevärd sysselsättningsökning. Tjänstesektorn är ett mycket heterogent aggregat, det vill säga den består av en bred mångfald av olika verksamheter. För att få en överblick kan vi göra följande uppdelning av dessa verksamheter:

1. »Tradables«
Varor och vissa producenttjänster
2. »Non-tradables«
 - a) *producenttjänster och prisfinansierade konsumenttjänster som endast försörjer lokala marknader*
 - b) *Skattefinansierade konsumenttjänster*
3. Hushållsproduktion (gör-det-själv)

Producenttjänsterna, dvs. tjänster med producenter som kunder, har expanderat kraftigt under senare tid. De är emellertid mindre intressanta än konsumenttjänsterna i ett sysselsättningsperspektiv, eftersom expansionen till stor del hänger samman med sysselsättningsnedgången i industrin.

De tre sektorerna i uppdelningen ovan är ungefär lika stora mätt i arbetstimmar, men arbetet i hushållsproduktionen är och förblir skattebefriat, medan arbetet i tradables och non-tradables är den allra viktigaste skattebasen. Det förhållandet kommer inte att diskuteras här, utan det är produktskatterna som tas upp.

Skattepolitiken vis-a-vis »tradables« bör sikta mot att svensk industri inte ska missgynnas i förhållande till industrin i omvärlden. All export är ju momsbefriad och bolagsskatten och inkomstskatten för internationellt rörliga specialister av olika kategorier bör inte avvika från vad som gäller i de viktigaste konkurrentländerna. (Se vidare Kjell-Olof Feldt: *Mot en ny skattereform – globaliseringen och den svenska välfärden*. Underlagsrapport nr 27 till Globaliseringsrådet, 2009).

Den följande diskussionen är fokuserad på »non-tradables«. Denna hälft av den formella ekonomin är inte lika fysiskt synlig som den tekniktunga industrin, men är lika viktig för välfärd och sysselsättning. I framtiden kommer tjänstesektorn att vara avgörande för om livskvaliteten skall kunna hålla jämna steg med tillväxten av BNP. Medan mättnadsnivån – den nivå där tillgången och efterfrågan möts – för konsumtionsvaror är nära i många fall, finns stora otillfredsställda behov av tjänster, av kollektiva tjänster som bättre miljö och ett tryggare samhälle, och individuella skattefinansierade liksom prisfinansierade tjänster inklusive »bättre service« i detaljhandeln.

Dessutom är lösningen på problemet att skapa meningsfull, nyttig sysselsättning åt undersysselsatta, framför allt yngre män, att finna i sektorn för non-tradables.

Tabell 1 Grundläggande behovstillfredsställelse genom tjänster och gör-det-själv. Mdr kr

BEHOV	Pristjänster och brukarbidrag till skattetjänster	Skattetjänster	Gör-det-själv Eget arbete	Gör-det-själv Komplementärvaror	TOTALT
Vård och omsorg för sjuka, unga el. gamla	28	336	57	–	421
Grundskola	–	148	–	–	148
Högre utbildning	3	27	–	–	30
Äta och dricka	63	–	87	190	340
Kultur, sport och nöje exkl. TV	59	20	–	6	85
Licensfinans. TV	10	–	–	7	17
Reklamfinans. TV	–	–	30	8	38
Telekommunikation	41	–	–	9	50
Persontransport*	26	–	38	135	199
Reparation och underhåll av varaktiga varor	32	–	14	2	48
Logi (hotell .m.m)	8	–	–	10	18
Trädgårdsskötsel	–	–	21	1	22
Hushållstjänster: städning, tvätt, strykning**	5	–	53	11	69
Bank o Försäkring	55	–	–	–	55
Övriga tjänster	33	–	–	–	33
Distribution av varor	267	–	38	–	305
TOTALT	628	531	340	379	1 878

* Exklusive reparation och underhåll av fordon (25 mdr kr), vilket är inkluderat i nästa post.

** Siffrorna gäller åren 2007 och 2008 då effekterna av ROT- och RUT-avdragen ännu inte hade fått genomslag.

Källa: SCBs Nationalräkenskaper och Tidsanvändningsundersökningen 2000/01

Prisfinansierade konsumenttjänster

Den prisfinansierade tjänstesektorn är utsatt för ett starkt konkurrenstryck från två håll, dels från gör-det-själ, dels från skattefinansierad vård, skola och omsorg.

Amatörmässig hushållsproduktion som konkurrerar ut professionellt utförda tjänster är en samhällsekonomiskt negativ bieffekt av hög skatt på arbete. Potentialen för att med skattepolitik rätta till den snedvridningen i resursallokeringen är dock inte så stor som man kanske kan tro med tanke på den totala tjänstesektorns storlek. I Tabell 1 ges för de grundläggande behoven den rådande fördelningen mellan värdet för professionellt utförda tjänster och gör-det-själ värderat till 50 kr/tim.

En hög andel gör-det-själ kan innebära att tjänsten ifråga lämpar sig relativt illa för »outsourcing« från hushållet, och en låg andel kan tyda på att hushållsproduktion har svårt att konkurrera med ett professionellt utförande. Tjänster i mellanklassen kan vara särskilt intressanta för syftet att stimulera till en omallokering av resurser från informell till formell produktion. Till den klassen hör »äta och dricka« (på lokal utanför hemmet) och reparationstjänster. Utvecklingen av de senare torde hänga samman med utvecklingen av innehavet av hushållskapitalvaror.

Svenskar är innehavare av en stadigt växande uppsättning varaktiga varor för nytta och framför allt nöje. Då borde väl underhåll och reparation av varaktiga konsumtionsvaror svara för en väsentlig och växande andel av den privata konsumtionen?

Skiljer man ut de högst atypiska posterna för reparation och underhåll av bilar, husvagnar och båtar finner man i Tabell 2 att totalkostnaden för reparationer och underhåll går ner från 32 Mdr kr till 6,4 Mdr kr. Därav utgör bostadsanknutna utgifter för reparationer och underhåll 5,3 Mdr kr, varav följer att reparation och underhåll av kläder, skor, TV, dator med tillbehör, möbler, och hushållsapparater endast uppgår till en

miljard kronor. I förhållande till utgifterna för inköp av dessa varaktiga konsumtionsvaror, är reparations- och underhållskostnaderna mindre än en procent. Reparation och underhåll av varaktiga varor förutom bilar, husvagnar och båtar är en borttynande näringsgren. Är detta främst ett tecken på att det är »slit och släng» som gäller, eller är det gör-det-själv som till stor del har tagit över?

Reparation och underhåll av bostäder svarar för en högst avsevärd utgift i absoluta tal på grund av underhållsobjektets totala värde, men två procent av den totala kostnaden för bostadsinnehavet förefaller att vara en orealistiskt låg andel. Här kan man ana att både åtskilligt gör-det-själv och svart arbete ligger dolt.

Tabell 2 Kapitalkostnader för innehav samt kostnader för reparation och underhåll av varaktiga konsumtionsvaror

Varaktiga konsumtionsvaror	1. Totala kostnader för inköp eller innehav (bostad) 2005, Mdr. kr	Reparation och underhåll			2:1
		2. Totalkostnad 2005, Mdr. kr	Förändring 1993–2005 Volym	Förändring 1993–2005 Pris	
Bostad	274	5	88 %	27 %	0,02
Bil	53	24	16 %	51 %	0,46
Kläder	49	0,5	56 %	29 %	0,01
Audio-visuell, foto-, tele- och datorutrustning	25	0,3	20 %	0 %	0,01
Möbler	24	0,2	-18 %	43 %	0,01
Skor	9	0,1	-24 %	44 %	0,01
Husvagn, båt, m.m.	6	1,2	71 %	67 %	0,21
Hushållsapparater	5	0,04	-21 %	64 %	0,01
TOTALT	446	32	30 %	38 %	0,07

Källa: SCBs Nationalräkenskaper

»I förhållande till utgifterna för inköp av dessa varaktiga konsumtionsvaror, är reparations- och underhållskostnaderna mindre än en procent.«

Lika motiverat som att momsen får lyftas av från exportvaror vore att momsbefria konsumenttjänster som konkurrerar med hushållsproduktion. Observera att detta inte bör gälla för producenttjänster. De konkurrerar inte med hushållsproduktion, men väl med produktion i egen regi i företag. Momsbefrielse av tex åkerier skulle ge upphov till alltför omfattande »outsourcing« av transporter med egna fordon.

Ett problem är att flera prisfinansierade tjänster är både producent- och konsumenttjänster, till exempel persontransport med taxi, tåg och flyg samt hotell- och restaurangtjänster. Att differentiera momsen mellan affärsresor och privatresor, osv. vore dock att gå för långt: antingen bibehålls momsen för alla, eller slopas helt när det gäller blandade producent- och konsumenttjänster.

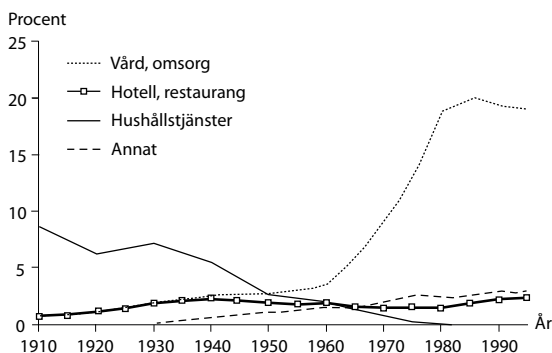
Distribution av konsumtionsvaror är med Nationalräkenskapernas synsätt den enskilt största prisfinansierade konsumenttjänsten. Det ligger i tjänsteproducenternas, dvs. distributörernas, intresse att utnyttja kundernas egna insatser för att spara personalkostnader. Det kan gå för långt med självbetjäning i vissa fall, och en samhällsekonomiskt bättre balans i avvägningen mellan personaltid och kundtid skulle erhållas om detaljhandelslänken i försörjningskedjan momsbefrias. Det skulle få stora finansiella konsekvenser och vissa svårbedömda andra effekter som bör utredas närmare innan man tar definitiv ställning i frågan.

Skattefinansierade konsumenttjänster

Vård, skola och omsorg (VSO) är den riktigt stora konsumenttjänstekategorin. Den svarar för en fjärde-

del av den totala sysselsättningen. De flesta av dessa jobb tillkom 1960–80 då välfärdsstaten byggdes upp, till stor del genom kvinnors inträde på arbetsmarknaden. Kvinnor var den tidens stora grupp av undersysselsatta. Hemmafruar från den tiden skulle nog inte gilla det epitetet, men kvinnans frigörelse och starka lust att delta i arbetslivet utanför hemmet bidrog starkt till denna första våg av nyskapad sysselsättning.

Figur 1 Sysselsättningsandelar i tjänstenäringsar med stort kvinnligt deltagande, procent av total sysselsättning i Sverige 1910–1995

Källa: SOU: 1997:17

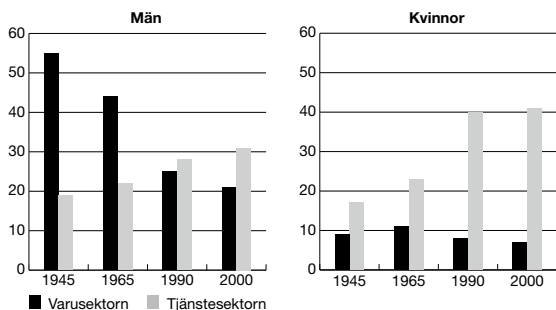
Dags för andra vågen?

I nutid är den stora sysselsättningsfrågan hur undersysselsättningen bland yngre män skall kunna radikalt minskas.

Av stapeldiagrammet i Figur 2 framgår att bortrationaliseringen av industrijobb varit ett hårt slag för många män, som i väsentligt lägre grad än kvinnorna anammat de ökande tjänstejobben på arbetsmarknaden. En andra våg av nya jobb i VSO borde åstadkommas, men nu med ungdomsarbetslösheten i fokus. Problemet är att det slag av jobb som de flesta unga män aspirerar på inte ligger inom de områden där behovet av arbets-

insatser är stort. En lika genomgripande attitydförändring hos unga män krävs som den som låg bakom kvinnans frigörelse för femtio år sedan.

Figur 2 Andelar av den totala sysselsättningen för män och kvinnor i varu- och tjänstesektorn

Källa: SCBs Nationalräkenskaper

Den stora frågan är förstås hur de finansiella förutsättningarna för en sysselsättningsökning skall skapas?

Vid bibehållen skattekvot skulle, förutom det minskade behovet av bidrag till arbetslösa tre samverkande åtgärder kunna skapa budgetutrymme för en andra våg av ökad sysselsättning i VSO-sektorn. De stora otillfredsställda behoven finns i den sektorn, men frågan är om man inte är tvungen att tumma något på välfärds-samhällets grundprincip att VSO skall erbjudas alla vid behov, praktiskt taget gratis. I USA där förhållandet mellan prisfinansiering och skattefinansiering för sjukvården är fifty-fifty, och alltså konsumenterna har möjlighet att visa sin betalningsvilja, är andelen av BNP som sjuk- och hälsovård svarar för avsevärt mycket större än i Sverige och övriga Europa.

Merittjänsternas särprägel

Vård, skola och omsorg är inte »public goods« i ekonomisk-teoretisk mening som måste skattefinansieras för att alls bjudas ut, utan »merit goods« (merittjänster

på svenska). Merittjänster innebär att konsumtionens omfattning och inriktning bestäms genom politiska beslut i stället för genom marknadshushållning.

När det gäller VSO är det avgörande förhållandet att konsumenterna är

- Barn och ungdomar
- Äldringar och förtidspensionärer
- Fysiskt eller mentalt handikappade
- Invalidier och kroniskt sjuka

dvs. personer som inte tillhör arbetskraften, och därför inte kan betala för tjänsterna från löpande arbetsinkomster. Dessa grupper utgör drygt hälften av den totala befolkningen.

Absoluta och relativa merittjänster

Liksom de universella mänskliga rättigheter som är grunden för FN, kan vissa rättigheter och skyldigheter för medborgarna i en viss nation sägas utgöra den gemensamma värdegrunden för ett implicit »socialt kontrakt« medborgarna emellan. Överst på en tänkt lista av medborgerliga rättigheter har vi:

- Polisskydd och brottsutredningsresurser skall tillhandahållas lika för alla, givet hotet eller brottets art och domstolsbehandlingen måste alltid leva upp till principen om likhet inför lagen.

Merittjänster för barn kan uppfattas som absoluta, eller »obligatoriska« tjänster. Föräldrar har inget val. De kan inte undanhålla sina barn från hälsokontroller eller från att vaccineras mot vissa sjukdomar. Det är vidare en kollektiv skyldighet att med empati ta hand om fysiskt och mentalt svårt handikappade och, oavsett hur handikappomsorgen är administrativt organiserad, tillhandahålla tillräckliga resurser för att även dessa olyckliga skall tillförsäkras en viss livskvalitet.

Prissättning skulle i dessa fall kunna tjäna ett rent fiskalt syfte, men obligatoriska merittjänster vore en illa vald skattebas från etisk synpunkt.

En variation på det temat gäller där efterfrågan är i det närmaste helt oelastisk, inte därför att tjänsten i fråga är strikt obligatorisk, utan därför att behovet är verkligt akut. Inom sjukvårdsområdet finns många exempel därpå; råkar man ut för en svår olycka som kräver omedelbar ambulanstransport till akuten har den olycksdrabbade i praktiken inget val.

Det viktigaste exemplet på vad som kan uppfattas som en relativ merittjänst torde vara högre utbildning där ju tjänstekonsumenterna både har mental kapacitet att bedöma sitt eget bästa, och genom studielån kan finansiera de avsevärda kostnaderna för undervisningen,

Flera andra »relativa merittjänster« existerar, där det finns ett val och där ett pris kan uppfattas på vanligt sätt och inte som en skatt utan allokeringpolitiskt syfte. Samhällsekonomiskt effektiv marginalkostnadsprissättning skulle kunna tillämpas, vilket kan antas ge kostnadstäckning ungefär till hälften. (Jansson, 2006a, 2006b)

Avstå från ökning av bidrag och pensioner i utbyte mot högre VSO-kvalitet

Poängen är att ett sådant byte kan göras utan att någon mer avsevärd grupp mottagare av transfereringar blir förlorare. Genom att frysa reala pensioner, barnbidrag, sjukersättning, m m på dagens nivå, kommer det på sikt att finnas finansiellt utrymme för att ge småbarn bättre dagis, skolbarn bättre skola med välutbildade lärare och mindre klasser, och äldre bättre omsorg.

Kostnadseffektiv klimatpolitik

En relativt enig ekonomkår hävdar att en generell CO₂-skatt är den bästa och egentligen enda klimatpolitiska åtgärd som krävs inom det område som inte omfattas av handeln med utsläppsrätter. Den är kost-

nadseffektiv, dels därför att den samhällsekonomiska uppoffringen per enhet CO₂-reduktion minimeras, dels därför att den administrativa apparaten för implementering av denna del av klimatpolitiken kan hållas kort. En tillkommande fördel som lätt glöms bort är att som gemensam EU-politik hindrar en hög CO₂-skatt i de länder som är stora importörer av fossila bränslen att exportländerna kan ytterligare sko sig.

Globalt sett är lösningen på klimatproblemet att förmå länderna med stora tillgångar av olja, kol och gas att radikalt minska utvinningen därav. Nya fyndigheter kommer att sökas och finnas så länge världsmarknadspriset på olja ligger på dagens höga nivå. Oljepriset för producenterna måste drastiskt reduceras för att utvinningen skall avsevärt minska. Genom en kraftig höjning av skatterna på fossila bränslen kan importländerna åstadkomma just en sådan efterfrågeminskning som leder till att världsmarknadspriset på olja faller. Så har inte alls skett i den utsträckning som situationen kräver, utan man har istället låtit OPEC styra prisutvecklingen. De oljeproducerande länderna har gjort ofantliga monopolvinster, som till stor del skulle ha kunnat »konfiskeras« av importländerna genom att ligga steget före med mycket högre skatter på användningen av fossila bränslen än vad man hittills har bedömt som politiskt möjligt. Om importländerna kan enas om en gemensam högskattepolitik skulle alltså välbehövligen ytterligare skatteintäkter erhållas, delvis på bekostnad av exportländernas förtjänster.

Fem åtgärder för tjänstesamhället

Frågan är hur på tio års sikt sysselsättningen i konsumenttjänstesektorn skall kunna ökas och i synnerhet hur ungdomsarbetslösheten skall kunna kraftigt minskas samt hur kvaliteten på VSO-tjänsterna skall kunna höjas vid oförändrad skattekvot?

Följande åtgärder tycks ändamålsenliga. De två första är finansiellt krävande, men de tre följande skapar det budgetutrymme som behövs.

1. Inrätta ett betydande antal statligt finansierade lärlingsplatser i sjukvården, barn- och äldreomsorgen.
2. Momsbefria konsumenttjänster med konkurrens från gör-det-själv.
3. Frys transfereringarna på dagens nivå; medge nominella höjningar endast i takt med utvecklingen av konsumentprisindex.
4. Inför marginalkostnadsprissättning av vissa elastiska VSO-tjänster som är att betrakta som »relativa« merittjänster.
5. Välj en kostnadseffektiv klimatpolitik; de ökade skatteintäkterna kan delvis erhållas på bekostnad av minskade inkomster för producenter och transportörer av fossila bränslen.

Referenser

Feldt K O (2009) *Mot en ny skattereform*, Underlagsrapport nr 27 till Globaliseringsrådet.

Jansson J O (2006a) *The Economics of Services – development and policy*, Edward Elgar

Jansson J O (2006b) *Ekonomi och Politik för tjänster*, SNS Förlag
SCB, *Nationalräkenskaper*, 1993–2008

SOU 1997:17 Skatter, tjänster och sysselsättning

JESSICA POLFJÄRD

Jessica Polfjärd bor i Romfartuna, norr om Västerås med man och två söner. Hon är riksdagsledamot för Moderaterna i Västmanlands län och kommittéordförande för sitt parti i Riksdagens näringsutskott. Jessica sitter som ordförande i gruppen som ansvarar för att ta fram Moderaternas nya idéprogram till partistämman 2011.

Stora talanger och små laptops

Det är rätt tid nu

Tidpunkten för att utveckla arbetslinjen har aldrig varit bättre. Medan samhället genomgår dramatiska förändringar – där många undrar om politiken, skolan och regelsystemen verkligen hänger med – växer arbetsmarknadens krav på kompetens snabbare än någonsin. Klarar vi utmaningen? Jag tror det. Om vi underlättar för de krafter som skapar jobb och tillväxt, så öppnar vi för framtidens företagare – de som idag sitter på stor talang och liten laptop.

Att vi klarade finanskrisen innebär inte att frågorna är enklare. Kan vi skapa de färdigheter som krävs i den globala konkurrensen? Kan vi växla om till att förbereda ungdomar till ett arbetsliv i en kunskaps- och tjänsteekonomi där man byter arbetsplatser oftare och jobbar på helt nya sätt? Bör skolan lära ut helt nya saker? Den politiker som inte funderar kring dessa frågor är i fel bransch.

Vi vet åtminstone en sak om framtidens arbetsmarknad: Den kommer att vara mer individualiserad, specialiserad och gränsöverskridande. Det räcker med att göra en återblick ett decennium för att någorlunda se vad vi har framför oss. År 1999 stod Jonas Birgersson i fleecjacka på »Framtidsfabriken« och målade upp visioner om bredband över hela Sverige och menade

att framtiden stavades internationella tjänsteföretag. Många skrattade åt honom. Samma år fick skåningarna och danskarna sin Öresundsbro, men många tvivlade på att människor verkligen ville jobba över sundet. Sveriges första privatägda akutsjukhus öppnade, och skeptiker trodde att detta var början på slutet för välfärden. Inom industrin höjde människor på ögonbrynen när Ford köpte Volvo Personvagnar, jobben skulle flytta till USA hette det.

Ok, hur blev det nu? Volvo nyrekryterar i sina svenska fabriker efter en global fordonskris. Öresundsregionen har blivit en integrerad verklighet. Vi har fortfarande en offentlig sjukvård i världsklass och Jonas Birgersson skrattade sist. Människor byter i större utsträckning arbete mellan yrken och mellan välfärd och näringsliv. En större geografisk mobilitet är att vänta och urbaniseringen kommer att accelerera.

Sverige är i internationella mått en liten ekonomi. Vi är beroende av samarbete och öppenhet som ger möjligheter för svenska företag att verka på en internationell marknad och för utländska företag att verka i Sverige. Därför krävs det framsynt politik när det gäller internationella avtal och förhindra regleringar som verkar i motsatt riktning. Genom frihandel och öppenhet kommer Sveriges förutsättningar i en internationell värld att stå starka.

Att lösa ett livspussel

Kan man då göra karriär med sådana snabba svängar? I framtidens tjänstesamhälle kommer det finnas än mer höga förväntningar om att göra, se och uppleva mycket. Livet är ett pussel med familj, arbete och fritid och i framtiden lär det bli än mer komplext att bara vilja vara vanlig och ha ett schysst liv. Pressen på att göra och åstadkomma kan vara stor. En utbyggd arbetslinje och fortsatta jobbskatteavdrag kan vara en del av en komplicerad lösning på detta. Genom att uppvärdera betydelsen av arbete och göra det lönsamt att jobba bekräftar man att det faktiskt är nog så viktigt att jobba

och därigenom kunna göra roliga saker och leva ett bra liv. Att få känna arbetsglädje och arbetsgemenskap ger trygghet och bekräftelse.

Tjänstesektorn kommer att fortsätta växa i en rasande takt. Det gäller såväl kvalificerade tjänster som mindre kvalificerade tjänster. Bemanningsföretag kommer att bli allt mer vanligt förekommande. Soloföretagare kommer också att utgöra en viktig del av arbetskraften. Människor kommer av egen kraft att våga ta steget att starta eget. Skatter behöver inte vara ett nödvändigt ont vid detta skede. Bara de är klokt utformade.

Det är intressant att se hur politiken och skattesystemet får effekt lång tid efter att besluten har fattats. Det gör åtminstone mig ödmjuk. Ett bra exempel är vår svenska bilpark. Den är en direkt effekt av Socialdemokraternas politik för 15–20 år sen. Leasingreglerna, förmånsskattesystemet och andra stöd till bilbranschen har gett svenskarna en bilpark som är ganska säker, men både

»Det är intressant att se hur politiken och skattesystemet får effekt lång tid efter att besluten har fattats. Det gör åtminstone mig ödmjuk.«

tung och törstig och väldigt gammal jämfört med andra länder. Här ligger en stor del av vår miljöpåverkan och det tog tid innan teknikförändringar slog igenom. På tre år har vi förändrat förutsättningarna och ökat antalet bilar som har bättre miljöprestanda. Först kickstartade vi marknaden genom att ge nybilsköpare en bonus och senare genom att sänka skatten på ägandet av bättre bilar så att förmånen följer med bilen och inte stannar vid första köpet. En morot som gav effekt.

Underlätta ökad rörlighet

Spelregler som underlättar en ökad rörlighet på arbetsmarknaden är ett måste för att etablera ett utvecklingskraftigt växthus för små- och medelstora företag i Sverige. Det kräver att parterna på arbetsmarknaden tar ansvar för att flexicurity – det vill säga både flexibilitet och trygghet – på arbetsmarknaden uppnås. Fler lärlingsanställningar ska bli verklighet. En ny tillväxtstrategi, som fortsätter att underlätta för arbetskraftens rörlighet i Europa bör utformas. Ett matchningscentrum med inspiration från Australien som inkluderar ökad valfrihet för den enskilde jobbsökaren ska utvecklas.

Med tjänstesektorns utveckling kommer vi att ha många unga som jobbar via nätet med världen som arbetsfält. Förorterna och de invandrartäta områdena har här en enorm utvecklingspotential. Ambitionen måste vara att förvandla dessa områden till kreativa och entreprenöriella kluster för framtidens arbetsmarknad.

Med globaliseringen öppnas nya marknader och nya möten med andra kulturer. Det finns i Sverige en stor resurs bestående av unga människor och invandrare. Deras kunskaper kan tas tillvara bättre om företagsklimatet stärks. Innovativa människor med vilja bidrar till en levande och spännande region. Att själv forma och påverka förutsättningarna i sitt eget liv är förnyelsens stora drivkraft. Det kommer att finnas ett stort behov av kulturell kunskap när svenska företag utvecklas på världsmarknaden.

Svenska elever behöver för framtiden lära sig mer av våra invandrares språk, kulturer och traditioner eftersom många med stor sannolikhet kommer att göra affärer med varandra både i Sverige och internationellt. Sverige är för litet för att ha råd att förlora de möjligheter som kommer med de nya svenskarna. Visionen måste vara att bättre ta tillvara förorternas potential och göra dem till 2000-talets handelscentra.

En bättre matchning

Högre matchningseffektivitet mellan individ och jobb blir allt viktigare. Arbetsmarknaden är långt ifrån mättad. Majoriteten av tillgängliga tjänster och företagens personalbehov utannonseras inte och förmedlingsmekanismen har därmed en nyckelroll. Möjligheten att anställa rätt person till rätt plats är ett komplicerat samspel som inkluderar jobbsökaren, arbetsgivaren och, ofta, förmedlaren.

»För att stärka svensk konkurrenskraft i ett allt mer internationaliserat näringsliv kan inte skattesystem och regelverk avvika för kraftigt i relation till andra jämförbara länder.«

Sätten som personer får nya jobb på varierar. Många går via kontakter och nätverk. Jobbsökarens valfrihet att kunna välja bland ett brett spektrum av rekryteringsaktörer är redan i dagsläget en verklighet. Vid sidan av Arbetsförmedlingen har marknaden för rekryteringsaktörer, bemanningsföretag och searchbolag fullkomligt exploderat. I lågkonjunktursens spår har dessutom coachföretag och utbildningsföretag utvecklats i rask takt.

Offentlig sektor i globaliserat näringsliv

För att stärka svensk konkurrenskraft i ett allt mer internationaliserat näringsliv kan inte skattesystem och regelverk avvika för kraftigt i relation till andra jämförbara länder. Vår politik bör långsiktigt vara inriktad mot betydande skattelättnader på företagande, arbete och kapital. Skatt på ambition ska motverkas. Administrativt krångel ska fortsätta att förenklas.

För att möta behovet av nya chefer i välfärdens sektorer krävs talangpooler och tydligare fokus på ledarskap på alla nivåer. Kopplade till näringslivet kommer de ha en viktig roll i att stärka banden mellan innovativa företag och högskolor och få det magiska att hända: Vetenskapliga och tekniska genombrott, nya möjligheter, forskjutningar i värderingar, till exempel när unga människors värderingar får genomslag.

Fler måste ges möjligheten att utmana kommunala verksamheter. Om privata aktörer kan bedriva mer kostnadseffektiv verksamhet utan kvalitetsreducering möjliggör vi detta. Vi blir bättre på att ta till vara på det enskilda mötet, skapa starkare mötesplatser och samverkansmiljöer. Vi förkortar handläggningstider och förenklar regelverk. Sektoriseringen mellan offentligt och privat kommer att luckras upp ur ett arbetsmarknadsperspektiv.

Det är också viktigt att företagens delaktighet i välfärdens sektorer ökar. Behovet av välfärdstjänster kommer att utvecklas och likaså kraven på mångfald. Det förutsätter att välfärden öppnas än mer för privata företag som kan erbjuda tjänster för att möta efterfrågan i Sverige och som kan exportera vår expertis.

Vägen mot tjänstesamhället

Genom att sätta arbetslinjen i första rummet tror jag att Sverige har goda förutsättningar att konkurrera i den globaliserade ekonomin. Skattelättnaderna för främst låg- och medelinkomsttagare har genomförts på en skala vi sällan upplevt i Sverige.

Dock lever vi fortfarande i ett av världens högst beskattade länder, och de skattesänkningarna som genomförts har skett från höga nivåer. Omställningen från industrisamhället ställer nya krav på skola, arbetsmarknad och politik. Det är viktigt att alla delar i samhället går i takt med omställningen. Detta gäller skattesystemet men även andra delar av regelverket bör ses över. Tjänstesektorn har stor bredd och potentialen är stor för tillväxt och även export.

Det är nu läge att öppna för skattelättnader för enskilda som vill göra investeringar i nystartade och expansiva företag. Vi vet att den reformen skulle öppna för att fler idéer kan förverkligas i Sverige.

Det är viktigt att fortsätta den inslagna vägen med förstärkta jobbskatteavdrag för näringsinkomster. Dessa skattelättnader medför att alla som arbetar får behålla mer av sin lön och detsamma gäller för småföretagare. Detta ökar de ekonomiska drivkrafterna för företagande.

Det måste bli mer lönsamt att vara företagare. En allt för hög beskattning på vinst i ett företag utgör i dag en barriär för tusentals svenskar som funderar på att investera i att starta företag. Den dubbelbeskattning som bolagsskatten och kapitalinkomstskatterna utgör ska kraftigt justeras nedåt.

Utbildning är en viktig del i grunden för ett kunskapsintensivt och företagsintensivt samhälle. Höga marginalskatter motarbetar utbildning. Skattelättnader för låg- och medelinkomsttagare behöver kombineras med ett skattereformpaket som främjar ambition.

Sverige är beroende av företag, i alla sektorer. Tillväxten skapas i företagen och tillväxten är förutsättningen för att Sverige skall klara framtida välfärdsutmaningar. Höga skattar minskar drivkrafterna och incitamenten för dem som driver företag och för de som arbetar. Vi riskerar ett Sverige som inte håller ihop. Vi vet att skattehöjningar framför allt drabbar dem som har svagast förankring på arbetsmarknaden och minst marginaler i sin ekonomi. Att bygga ut arbetslinjen och jobbskatteavdraget är det bästa sättet att öka rättvisan.

Genom höga skatter riskerar vi att företagsamma människor startar företag i andra delar av världen. Sverige behöver gynnsamma och flexibla miljöer där företag kan starta och utvecklas.

PEJE EMILSSON

Peje Emilsson är grundare av kommunikationsrådgivaren Kreab (1970), opinionsundersökningsföretaget Demoskop (1989) och friskolekoncernen Kunskapsskolan (1999). Han är idag genom familjeföretaget Magnora huvudägare och styrelseordförande i Kreab Gavin Anderson Worldwide, Demoskop och Kunskapsskolan Education. Tillsammans omsätter företagen cirka 1,3 miljarder kr och har cirka 1 100 medarbetare i ett tjugotal länder. Peje Emilsson är sedan juni 2010 ordförande i Stockholms Handelskammare.

En ny svensk modell

I World Economic Forums rankning av världens mest konkurrenskraftiga ekonomier 2010–2011 ligger Sverige på andra plats av 139 jämförda länder. Förstaplatsen intas av Schweiz.

Faktorer som lyfter Sverige är avsaknad av korrup­tion, öppenhet gentemot omvärld, utnyttjandet av ny teknik, satsningar på FoU, professionella företagsledningar och god folkhälsa. Här tillhör vi världstoppen. Vad som drar ner betyget är vår stela arbetsmarknad och skatterna. I rankningen av hur skatterna påverkar incitamenten att arbeta och att investera ligger Sverige på 110:e plats.

Dagens konkurrenskraft är inte för alltid given. Ett lands internationella konkurrenskraft måste oavbrutet befastas och utvecklas genom arbetsinsatser, innovationer, nyföretagande och investeringar. Tillväxt skapas av människor och det går därför inte att bortse från ekonomiska incitament. Därför kan vi heller inte bortse från det långsiktiga hot som 110:e placeringen på skatteområdet utgör.

När företagsskatterna reformerades på 1990-talet fick Sverige en internationellt konkurrenskraftig företagsbeskattning. Sedan dess har omvärlden sprungit om oss. Den svenska bolagskatten är idag 26,3 procent. Genomsnittet för EU är 23 procent. Skatten på kapital-

inkomster i Sverige är 30 procent. I våra närmaste konkurrentländer ligger den på i genomsnitt 17 procent. Kombinationen av bolagsskatt och kapitalinkomstskatt gör att en entreprenör i Sverige drabbas av en skatt på drygt 48 procent medan den genomsnittliga skatten som drabbar en entreprenör i våra konkurrentländer ligger på 36 procent.

Tjänstesamhället är ett kunskapssamhälle

Att vi gått in i ett tjänstesamhälle innebär inte att industrin har blivit oviktig. Vad som skett är att gränsen mellan tillverkningsindustri och tjänsteföretag har suddats ut.

Ett industriföretag som Scania är idag lika mycket ett tjänsteföretag som ett industriföretag. Den så kallade lastbilstillverkaren säljer inte lastbilar utan ett paket av fordon och tjänster som finansiering, försäkringar och service. Vad som säljs är en transportlösning som gör det möjligt för en åkare att bedriva en effektiv, konkurrenskraftig och lönsam verksamhet.

»Att vi gått in i ett tjänstesamhälle innebär inte att industrin har blivit oviktig. Vad som skett är att gränsen mellan tillverkningsindustri och tjänsteföretag har suddats ut.«

På samma sätt säljer också till exempel Ericsson, SKF och Sandvik idag snarare tekniska system än produkter.

Gemensamt för i stort sett alla företag är att de är kunskapsföretag. De har alla samma behov av att vara innovativa för att förbli konkurrenskraftiga – oavsett om de säljer produkter eller tjänster eller som blivit allt vanligare – en mix av båda.

Arbete och utbildning måste löna sig

För att klara den globala konkurrensen i kunskapsamhället är det nödvändigt att uppmuntra till högre utbildning och att stimulera människor till ökat ansvarstagande och mer kvalificerade arbetsuppgifter.

Sverige har en av världens lägsta utbildningspremier. I många jämförbara länder är den ekonomiska avkastningen av utbildning dubbelt så hög, i USA upp till tre gånger så hög. USA:s dominans bland nobelpristagare är inte en slump.

I de flesta yrkesgrupper i Sverige som förutsätter någon form av postgymnasial utbildning kommer människor upp i inkomster där statsskatten på 20 procent läggs ovanpå den kommunala på drygt 30 procent. Och redan vid en månadsinkomst på drygt 45 000 kr drabbas de av värnskatten, som för upp marginals-katten till närmare 60 procent till (cirka 70 procent med hänsyn till löneskatter). I flertalet med Sverige jämförbara länder ligger den högsta marginals-katten vid 40–50 procent och slår till först vid avsevärt högre inkomster.

Sammantaget innebär det för många en ren förlust att skaffa sig en längre utbildning och att göra ett för samhället värdefullare jobb – åtminstone om man ska stanna i Sverige.

Attraktivt för globala företag

Under 1990-talet fördes en oroad debatt om effekterna av att huvudkontor i globala koncerner flyttade från Sverige. Aga, ABB och AstraZeneca är exempel. När huvudkontoren flyttade fanns också risken att även forskning och utveckling, kvalificerade staber och en rad kringtjänster skulle gå förlorade. På sikt kanske också produktionen.

Politikerna fick upp ögonen för den framväxande globala ekonomins realiteter. I spåren av detta infördes 2001 den så kallade expertskatten. Utländska experter, forskare och andra nyckelpersoner skulle erbjudas lägre inkomstskatt på sina arbetsinsatser i Sverige än vad som

gällde de stadigvarigt boende svenska medborgarna. Expertskatten skulle skapa incitament för internationella företag att välja Sverige för nyetableringar och få dem att behålla eller förlägga koncernledande funktioner som kräver utländsk personal i Sverige. Svenska företag skulle kunna erbjuda internationellt konkurrenskraftiga ersättningar och därmed kunna konkurrera om kvalificerade medarbetare.

»Men det är svårt att förstå hur samma händer som skrivit och undertecknat propositionen om expertskatten också kan skriva och underteckna en proposition som innebär att värnskatten tills vidare ska vara kvar.«

Våren 2011 föreslår regeringen att expertskatten ska förenklas och göras mer förutsebar. Utländska arbetstagare ska anses vara nyckelpersoner om ersättningen överstiger två basbelopp per månad (motsvarar 85 600 kr 2011). Uppfylls detta villkor, blir 25 procent av lönen skattefri. Marginalskatten reduceras från 57 procent till 43. Den utländske experten får, till skillnad från sin svenske kollega, behålla minst hälften av både lön och löneökning.

Det finns säkerligen goda skäl att reformera och förenkla expertskatten. Men det är svårt att förstå hur samma händer som skrivit och undertecknat propositionen om expertskatten också kan skriva och underteckna en proposition som innebär att värnskatten tills vidare ska vara kvar. För i de huvud som styr händerna måste rimligen finnas en insikt om att det inte bara finns utländska utan också svenska experter och nyckelpersoner som är internationellt eftertraktade. Inter-

nationaliseringen av näringsliv och arbetsmarknaden är inget övergående fenomen, det är ett accelererande. Lika accelererande är också behovet att av stimulera utbildning och entreprenörskap.

Värnskatten – en gåta

»Värnskatten är skadlig för tillväxten, inte minst för att den straffbeskattar utbildning och entreprenörskap«, skriver regeringen i Vårpropositionen 2011. I Långtidsutredningen 2011, som presentades tidigare under våren, kan man i huvudbetänkandets sammanfattning läsa:

»Ett flertal studier har under senare år räknat på vad ett avskaffande av värnskatten (den femprocentiga statliga skatten för beskattningsbara inkomster över den andra brytpunkten) skulle innebära för skatteintäkterna. Dessa studier finner alla att ett avskaffande av värnskatten inte skulle kosta samhället något i form av minskade skatteintäkter, utan snarare öka skatteintäkterna. Vi anser därför att värnskatten bör avskaffas.»

Värnskatten skadar alltså ekonomin utan att för den skull dra in några pengar till statskassan. Ett avskaffande skulle tvärtom öka statens intäkter. Ändå avskaffas den inte. Det är en gåta.

Skiss till skattereform

Sverige är inne i en spännande period av snabb utveckling i näringslivet. Valfärden utvecklas genom att den tidigare välfärdsstaten, byggd på monopol inom skola, vård och omsorg, öppnas för konkurrens, alternativ och valfrihet. Vår väg att forma ett tjänstesamhälle gör att nya innovativa tjänsteföretag växer fram. Den nya svenska modellen skapar nya exportföretag och inspirerar andra länder.

Sverige har goda förutsättningar att möta både en allt tuffare global konkurrens och att ta fortsatt framgångsrika steg in i tjänstesamhället. Men vi måste göra oss av med den black om foten som det nuvarande skattessystemet utgör.

Vi behöver ett enkelt skattesystem som ger människor en rimlig egen ekonomisk rörelsefrihet, som stimulerar arbete och företagsamhet, och som ger Sverige fördelar i den internationella konkurrensen på den snabbt växande tjänstemarknaden.

Några förslag till förändringar:

Inför ett rejält grundavdrag och avskaffa den statliga inkomstskatten. Med en högsta inkomstskattesats på 30 procent behövs inte längre expertskatt, RUT- och ROT-avdrag som införts på grund av de extrema inkomstskatterna.

Anpassa skatten på företagsvinster och kapitalinkomster till internationella förhållanden. Med en bolagskatt och en kapitalinkomstskatt på 20 procent hamnar skatten på svenska entreprenörer på samma nivå som i många av våra konkurrentländer och dessutom på samma nivå som skatten på löneinkomster. Då kan de krångliga reglerna för fåmansbolag avskaffas, och

»Både i fråga om utbildning och forskning skulle man kunna få saker att hända genom att införa avdragsrätt för donationer från företag och privatpersoner.«

många entreprenörer kommer inte att finna det mödan värt med krångliga bolagskonstruktioner utomlands. Om det dessutom införs rejäla möjligheter att dra av förluster av företagande mot kommande löneinkomster skulle risktagande och entreprenörskap kunna få en nödvändig stimulans. Vidare bör arbetsgivaravgifterna bara inkludera försäkringsmässiga avgifter.

»Det var inte länge sedan det sågs som orealistiskt att avskaffa förmögenhetsskatt, arvs- och gåvoskatt och fastighetsskatt. Men det gick, och många fick det bättre utan att någon fick det sämre.«

Sverige har en av världens starkaste och mest utvecklade riskkapitalbranscher, men dubbel- och trippelbeskattning gör att företagen håller till i London, Guernsey och Karibien istället för i Sverige. Dessa skatteregler kan vi förändra.

Sverige har världsledande forsknings- och utbildningsinstitutioner. Akademisk utbildning skulle kunna bli en svensk exportprodukt och långt fler hightech-idéer än idag skulle kunna kommersialiseras. Både i fråga om utbildning och forskning skulle man kunna få saker att hända genom att införa avdragsrätt för donationer från företag och privatpersoner.

Det här är en skiss till skattereform för tjänstesamhället. Och den är inte orealistisk. Det var inte länge sedan det sågs som orealistiskt att avskaffa förmögenhetsskatt, arvs- och gåvoskatt och fastighetsskatt. Men det gick, och många fick det bättre utan att någon fick det sämre. Inte ens statskassan behöver bli lidande av sänkta eller slopade skatter som ökar tillväxten. 2006 var skattetrycket 48 procent av BNP och den offentliga sektorn hade skatteinkomster på 1 400 miljarder. 2011 har skattetrycket minskat till 45 procent och skatteintäkterna beräknas till 1 550 miljarder.

ANNIE JOHANSSON

Annie Johansson är riksdagsledamot och ekonomisk-politisk talesperson för Centerpartiet. Hon brinner för frågor som rör entreprenörskap, frihet och grön företagsamhet och kryssade sig in i Riksdagen 2006 med budskapet om fler jobb till unga. Annie sitter också i Centerpartiets partistyrelse och är vice gruppledare i Riksdagen. Annie representerar Jönköpings län och bor i Värnamo.

Min syn på framtida skattesystem

Skattepolitiken är stor som en tegelsten. Det var min känsla då jag läste skatterätt under min juristutbildning. All skattelagstiftning hade samlats i Gunnar Rabes välkända lagsamling och under tjugo veckor ägnades heltidsstudier till att ta sig igenom denna snåriga materia. Ett myller av förändringar, undantag och hänvisningar uppenbarades och bilden av ett snårigt lapptäcke etsade sig fast.

Allt sedan dess har jag haft som tydlig ledstjärna att skattelagstiftningen ska vara så enkel och transparent som möjligt. Det kan kanske få en och annan skattejurist att gråta, men själva poängen med ett skattesystem måste vara att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar både för ett konkurrenskraftigt näringsliv i en alltmer globaliserad värld och för att människor ska våga satsa på eget företagande, utbildning och jobb. Det är ju tack vare just att människor startar företag och vågar att anställa som gör att vi får in de skatte-kronor som behövs för att finansiera vår gemensamma välfärd.

Skattesystemets utformning måste bygga på att det alltid ska löna sig att arbeta, utbilda sig, investera och driva företag. Det måste präglas av långsiktighet, enkelhet och transparens. Skattesystemet måste också uppfattas som relevant och rättvist av medborgarna för

att få legitimitet. Min långsiktiga skattevision kan sammanfattas med tre ord: låg, enkel och proportionell.

Strukturomvandlingen kräver ny skattevision

Sverige har på ett sekel gått från att vara en agrarnation, via en tung industrination, till dagens alltmer kunskapsintensiva tjänstesamhälle. Jobbtillväxten äger numera i allt väsentligt rum i den privata tjänstesektorn, oavsett konjunkturläge. Det skapar stora möjligheter – och många utmaningar.

»Skattesystemet måste också uppfattas som relevant och rättvist av medborgarna för att få legitimitet.«

Vi får leva med att kineser och indier numera producerar många varor, och även tjänster, både bättre och billigare än i Sverige. Vi får också leva med att svenska exportföretag i allt större utsträckning flyttar sin verksamhet utomlands och att utländska bolag tar marknadsandelar där vi trots oss ha haft komparativa fördelar. Utmaningen för Sverige blir att skapa goda förutsättningar för att konkurrera med kunskap, kvalitet och finess. Det är en stor utmaning, en utmaning som vi måste anta för att kunna behålla vårt välstånd framöver.

Det ska sägas med en gång: Sveriges utgångsläge för att möta morgondagens allt mer globaliserade ekonomi är i huvudsak gott. Vi är ett öppet, innovativt land med en välutbildad befolkning, konkurrenskraftiga företag, välfungerande institutioner och god ordning i de offentliga finanserna. Men vårt skattesystem, med höga inkomst- och kapitalskatter och höga socialavgifter är utformat för ett industrisamhälle där man producerar

varor till allt lägre kostnader genom ständiga tekniska rationaliseringar. Den globaliserade ekonomin kännetecknas av allt mer rörliga skattebaser och en ökad konkurrens om investeringar, företagsetableringar och kompetent arbetskraft. För att underlätta framväxten av nya arbets- och kunskapsintensiva tjänster där humankapitalet är i fokus krävs därför ett nytt, reformerat skattesystem.

Arbetslinjen ska gälla alla – även höginkomsttagare!

I den globaliserade ekonomin har arbetskraften blivit allt mer rörlig. Företag och institutioner världen över slåss om den mest kompetenta arbetskraften, för att säkerställa att just de blir mest konkurrenskraftiga.

I Sverige betalar höginkomsttagare uppemot 68 procent i marginals katt, inklusive arbetsgivaravgifter. Det är högst i världen. Det säger sig självt att detta håller tillbaka människor från att utbilda sig, ta på sig mer ansvar och sträva efter chefsbefattningar. Det gör också att vi får svårt att attrahera kompetenta människor i andra länder att komma hit för att jobba. Detta påverkar företagens utvecklingsmöjligheter, och därmed Sveriges konkurrenskraft och tillväxt, negativt. Det är således viktigt att expertskatten, för utländska experter som arbetar i Sverige, förenklas samt att besluten snabbas upp och gäller under en längre tid. Detta är särskilt angeläget i ett läge, som nu, när företagen har svårt att hitta den kompetens de behöver på hemmaplan.

Det är också angeläget att arbetslinjen gäller även höginkomsttagare. Jobbskatteavdraget har successivt, genom de fyra skattelättnader som hittills har genomförts, sänkt marginals katterna för låg- och medelinkomsttagare. Det har varit en oerhört viktig reform för att öka arbetsutbudet och göra det mer lönsamt att arbeta. Det är också viktigt utifrån ett moraliskt perspektiv då människor får behålla mer av sina surt förvärvade kronor. Vi måste fortsätta på denna väg framöver, Sverige har alltså mycket höga marginals katter för låg- och medelinkomsttagare. Att människor med

låga och normala inkomster får behålla mer pengar i plånboken är oändligt viktigt.

Men arbetslinjen ska som sagt gälla alla, och i en globaliserad värld med hård konkurrens om arbetskraften är det helt nödvändigt att höja utbildningspremien för att göra det mer attraktivt att investera i kunskap. Därför vill jag sänka den statliga inkomstskatten i flera steg och på lång sikt ta bort den. Människor som tjänar mer ska bidra mer till vårt gemensamma och det finns ett starkt rättvisepatos i den värderingen. Samtidigt ska de som tjänar mer inte behöva betala extra straffprocent. Jag tycker att proportionalitet i kombination med jobbskatteavdraget och ett enhetligt grundavdrag skulle både skapa ett enklare och mer transparent skattesystem och öka incitamenten att arbeta för såväl låg- som höginkomsttagare.

Sänkta arbetsgivaravgifter är också en skattesänkning

Det som framför allt kännetecknar tjänstesektorn är att den är arbetsintensiv och att humankapitalet står i fokus: medan maskiner lätt kan bytas ut eller rationaliseras bort förhåller det sig tvärtom med människor och deras unika egenskaper och erfarenheter. Att anställa är emellertid mycket dyrt i Sverige: våra arbetsgivaravgifter ligger ca 12 procentenheter högre än OECD-genomsnittet. Dessutom är ca 7 procentenheter en ren skatt utan koppling till vare sig försäkringar eller förmåner. Med lägre arbetsgivaravgifter skulle det bli mer attraktivt att anställa, en helt central förutsättning för att tjänsteföretagen ska kunna växa framöver. På motsvarande sätt är det angeläget att sänka egenavgifterna, så att fler vågar ta steget och ser det som ekonomiskt lönsamt att pröva sina vingar som företagare.

För att skapa ett enkelt och transparent skattesystem är generella lösningar att föredra. Vi har idag flera särlösningar för arbetsgivaravgifterna, med nedsättningar för vissa grupper som annars skulle få än svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Även om det är viktigt att

sänka arbetsgivaravgifterna generellt sett kan det även framöver finnas behov av att behålla dessa särlösningar, just för att underlätta fotfästet på arbetsmarknaden för svaga grupper. Inte minst för att det är en mycket kostsam historia att generellt sänka arbetsgivaravgifterna så mycket som skulle behövas. Av den anledningen ser jag stora poänger med att man i ett första skede gör det

»Att anställa är emellertid mycket dyrt i Sverige: våra arbetsgivaravgifter ligger ca 12 procentenheter högre än OECD-genomsnittet. Dessutom är ca 7 procentenheter en ren skatt, utan koppling till vare sig försäkringar eller förmåner.«

billigare att anställa grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.

ROT- och RUT-avdragen är andra former av särlösningar, som också bidrar till att minska enkelheten och transparensen i skattesystemet. Visst vore det fantastiskt om Sverige skulle ha möjligheten att skapa en kraftigt reducerad och generell tjänstemoms. Men vägen dit är lång och därför finns det skäl att också se vad som kan göras för att stimulera vissa branscher på kortare sikt. Dessa branschinriktade skattenedsättningar har gjort att nya sektorer kunnat växa och frodas, många nya företag och jobb har skapats och svartarbete har kunnat stävjas, på grund av att det har blivit billigare att köpa tjänsterna. Därför kan även denna typ av särlösningar vara berättigade i ett framtida reformerat skattesystem. Jag ser till exempel gärna att

ROT och RUT kompletteras med RIT, dvs. ett avdrag för hjälp med IT-tjänster i hemmet. En halvering av restaurangmomsen planeras 2012 vilket jag varmt välkomnar, inte minst därför att det ytterligare kommer att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden särskilt för unga och invandrare. Dessutom innebär reformen en förenkling inom restaurangvärlden, då det blir samma momsats på hämtpizzan som att äta pizzan på plats.

En grön konkurrenskraftig ekonomi

Sverige har inte råd att välja bort jobb. Alla företag och jobb är viktiga, vi behöver såväl RUT-företag som spjutspetsbolag inom medicinteknik. Vilka företag vi startar och vilka jobb vi går till om 20 år är näst intill omöjligt att veta idag. Uppgiften för dagens politiker är således inte att ägna sig åt gammaldags industripolitik och utse morgondagens vinnare, utan istället att skapa goda grundförutsättningar som främjar företagande, jobb och investeringar. Därför krävs som sagt ett omtag i svensk skattepolitik. Det är bara så Sverige kan gå före, klara den globala utmaningen samt behålla och utveckla en grön och konkurrenskraftig ekonomi.

Jag har tidigare nämnt den ökade rörligheten hos arbetskraften. Men det finns en skattebas som är än mycket mer rörlig, nämligen kapitalskatterna. Det internationella kapitalet förflyttar sig blixtnabbt över gränserna och söker sig dit avkastningen och företagsklimatet är bäst. Här är det tydligt att Sverige håller på att halka efter. Den svenska kapitalskatten har länge legat på 30 procent, medan snittet i OECD numera är ca 21 procent. Vår bolagsskatt var länge mycket konkurrenskraftig, och regeringen sänkte den från 28 till 26,3 procent 2009 för att främja företagsetableringar och öka investeringarna. Många av våra konkurrentländer har dock genomfört mer långtgående sänkningar under senare tid, och den genomsnittliga bolagsskatten i OECD-området ligger nu på ca 24 procent. I ett lite längre perspektiv är de svenska kapitalskatterna helt klart för höga, de måste ner till en mer internationellt konkur-

renskraftig nivå för att vi inte ska tappa företagsetableringar och investeringar.

Därutöver finns det mycket annat som kan och bör göras för att stimulera förnyelsen och konkurrenskraften i tjänstesektorn. Jag vill till exempel införa skatteincentament för forskning, utveckling och innovationer i små och medelstora företag, vilket skulle stimulera produktutveckling och marknadsinträde. För att underlätta för små kunskapsintensiva företag att växa och anställa, vill jag även till exempel införa ett entreprenörskonto, som skulle underlätta för företagaren att ta risker och expandera och ett riskkapitalavdrag, som skulle uppmuntra privatpersoner och aktiebolag att investera direkt i tillväxtföretag.

En mer transparent skattepolitik skapar legitimitet

För att skattesystemet ska uppfattas som relevant och legitimt, anser jag att det är viktigt att synliggöra skatterna. I dagens system är det mycket svårt för människor och företag att veta hur mycket skatt de faktiskt betalar, eftersom så många skatter är dolda och/eller indirekta. Man skulle till exempel kunna synliggöra arbetsgivaravgifterna på lönebeskedet i ett första skede, för att senare även betala in dem själv. När det gäller momsens skulle varors och tjänsters pris kunna anges exklusive mervärdesskatt som sedan läggs på när man kommer till kassan för att betala, såsom man gör i många andra länder. Irritation skulle säkert skapas vid förändringar men det skulle definitivt synliggöra skatterna och resultera i en livligare skattedebatt i Sverige – en debatt som skulle kunna bli en uppstart till en ny stor skattereform, med syftet att främja arbete, investeringar och företagande.

Miljömärkt trycksak 341077.
Almega AB i samarbete med Lotsen Kommunikation.
Formgivning och produktion Intellecta Infolog AB, 2011.

Almega är Sveriges största arbetsgivar- och branschorganisation för tjänsteföretag. Våra medlemsföretag representerar ett 60-tal branscher inom tjänstenäringen. För tjänsteföretagen är det tydligt att det behövs en reform på skatteområdet som utgår ifrån att Sverige idag är ett tjänstesamhälle. Detta är en bok om utvecklingskraft som finns och skattereformer som krävs.

ALMEGA